Контрольный экземпляр

Массе а мехкий пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГIАЛГIАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГIАЛГIАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

«СВЕТ» Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР

Газет арадувл 1923 шера денз ◆ ЕРА, 14 МАРТ, 1985 ШУ. ◆ № 31 (7066). ◆ Мах 3 кеп.

Йоккха гIайгIа кхаьча советски халкъо, ерригача прогрессивни адамлено 13 марта тIеххьарча новкъа ваьккхар Константин Устинович Черненко—Коммунистически партеи Советски паччахьалкхени, дунен халкъашта юкъерча коммунистически болхлойи болама гIорваьнна деятель, КПСС ЦК Генеральни секретарь, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатель.

КОНСТАНТИН УСТИНОВИЧ ЧЕРНЕНКО ДIАВОЛЛАР

ЦIЕЧА МАЙДАН ТIА ХИННА ТРАУРНИ МИТИНГ

Советски халкъо, ерригача прогрессивни адамлено 13 марта тIеххьарча новкъа ваьккхар Константин Устинович Черненко — Коммунистически партеи Советски паччахьалкхени, дунен халкъашта юкъерча коммунистически болхлойи болама гIорваьнна деятель, КПСС ЦК Генеральни секретарь, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатель.

Iуйрийна денз Колонни зале гIолла гIайгIане болаш чакхбувл заводий а фабрикай а болхлойи гIулакхера нахи, учреждененийи Iилма - тохкама институтийи болхлой, Iилмаи, культуран деятелаш, эскаре гIулакх дераш, кхашкен фермашкей къахьегараш, дешаш бола кагирхой. Итташ эзараш болча советски наха дIахьенхад цун дерригa вахар — Ленински парте сийлахь-доккхача гIулакха чIоагIа мутIахьа хиларан коммунизма идеалаш котъяхаран са кхо ца деш къахьегаш хилар къаьгга дола масал хинна дIаэттар шоашта чIоагIа везаш вола саг из волга.

Кхелхачун кIинга йисте сийлен карауле овтт новкъостий М. С. Горбачев, Г. А. Алиев, В. И. Воротников, В. В. Гришин, А. А. Громыко, Д. А. Кунаев, Г. В. Романов, М. С. Соломенцев, Н. А. Тихонов, В. В. Щербицкий, П. Н. Демичев, В. И. Долгих, В. В. Кузнецов, Б. Н. Пономарев, В. М. Чебриков, Э. А. Шеварднадзе, М. В. Зимянин, И. В. Капитонов, Е. К. Лигачев, К. В. Русаков, Н. И. Рыжков.

Траурни вахте лаьттар веннар дIаволлилга вIаштIехьдаккхара йолча комиссе членаш Г. М. Марков, В. М. Мишин, В. В. Терешкова. П. Н. Федосеев, С. А. Шалаев, Ю. П. Прокофьев, С. С. Циглимов.

Колонни зале хилар делегацеш:

СРВ — КПВ ЦК Политбюро член, СРВ Паччахьалкхен совета Председатель Чьюнг Тинь (делегацена керте латтар), КПВ ЦК член, КПВ ЦК арахьарча бувзамий отдела заведующи Ву Куанг, КПВ ЦК член, Советски Союзера СРВ посол Динь Ньо Лием, СРВ Паччахьалкхен советен Къаман собранеи канцелярей заведующи Нгуен Вьет Зунг;

ЛНДР — НРПЛ ЦК Политбюро член, ЛНДР Президент Суфанувонг (делегацена керте латтар), НРПЛ ЦК Политбюро член, НРПЛ ЦК секретарь, ЛНДР Министрий Совета Председатела заместитель, къаман оборона министр Кхамтай Сипхандон, НРПЛ ЦК член, Советски Союзера ЛНДР посол Тхонгсават Кхайкхампхитхун;

НРК — НРПК ЦК Генеральни секретарь, Паччахьалкхен совета Председатель Хенг Самрин (делегацена керте латтар), НРПК ЦК секретарь, чурча гIулакхий министр Канг Сарин, Советски Союзера НРК посол Хар Намхонг.

К. У. Черненко дагалоацаш сий дир КНР делегаце — КНР Паччахьалкхен Совета премьера заместитель Ли Пэн (делегацена керте латтар), КНР кхыча мехкашцарча гIулакхий министра заместитель Цянь Цичэнь, Советски Союзера КНР посол Ли Цзэван, КНР МИД отдела заведующе заместитель Дай Банго.

Колонни зале хилар МПЛА — Къахьегама парте Председатель, президент Ж. Э. Душ Сантуш, керте латташ йола Ангола, ФРЕЛИМО парте Председатель, президент С. Машелом керте а латташ йола Мозамбика делегацеш, Туниссни Компарте Хьалхара секретарь М. Хармель, кхыбараш.

Дагавеха минут йист ца хулаш а яьккха сий дир Советски паччахьалкхенна керте лаьттачун премьер-министр М. Тэтчер керте йолча Великобритане, премьер - министр Р. Ганди керте волча Инде, правительства Председатель Ф. Гонсалес керте волча Испане, президент А. Пертини керте волча Итале, премьер-министр Р. Караме керте волча Ливана, премьер-министр М. К. Ламрани керте волча Мороккo, президент Ф. Миттеран керте волча Франце, премьер-министр Я. Накасонэ керте волча Японе делегацеша.

...12 сахьат. Зала чу бус К. У. Черненко дезали гаргара нахи. Къасташ йола тIеххьара минуташ.

Траурни мелодеш ек. К. У. Черненко дакъа чуулла кIинг Колонни залера арабоаккх артиллерийски лафета тIа оттабу. ЦIеча майдангахьа йолалу кортеж.

Иист ца хулаш гIайгIане К. У. Черненко кIинга тIехьа траурни процессе болх Коммунистически партеи Советски паччахьалкхени кулгалхой, веннар дIаволлилга вIаштIехьдаккхара комиссе членаш, венначун дезали гаргара нахи, министерствайи ведомствайи кулгалхой, КПСС ЦК, КПСС МГК, Моссовета исполкома бехктокхаме болхлой, общественноста викалаш.

Процессена хьалха — КПСС ЦК-гара, СССР Лакхехьарча Совета Президиумагара, СССР Министрий Советагара, союзнии автономнии республикашкара, краяшкарен областашкарен, министерствашкарен, ведомствашкарен, партийни, советски, общественни организацешкара, мехка къахьегача коллективашкара Союзий ЦIагIа ежка хинна дукkха венокаш. Укхаза я доазол арахьарча делегацей венокаш а.

ЦIеча алтаза тIа — Даьхенна хьалхашка доккхий гIулакхаш карагIдувларах К. У. Черненкона тийша советски орденаши медалаши, вежарашха долча мехкий доккхий совгIаташ.

...ЦIе майда. Иист ца хулаш гIайгIане ба укхаза траурни митинге баьхка эзараш москвичаш. Нийсача строе — Московски гарнизона бIун доакъош. Цар колоннашка Iочуерзаяь эскара байракхаш я.

Траурни процесси Мавзолейна гарга кхоач. Лафета тIара кIинг постамента тIа оттабу.

Мавзолея централъни трибуна тIа хьалтIабовл новкъостий М. С. Горбачев, Г. А. Алиев, В. И. Воротников, В. В. Гришин, А. А. Громыко, Д. А. Кунаев, Г. В. Романов, М. С. Соломенцев. Н. А. Тихонов, В. В. Щербицкий, П. Н. Демичев, В. И. Долгих, В. В. Кузнецов, Б. Н. Пономарев, В. М. Чебриков, Э. А. Шеварднадзе, М. В. Зимянин, И. В. Капитонов, Е. К. Лигачев, К. В. Русаков, Н. И. Рыжков, веннар дIаволлилга вIаштIехьдаккхара комиссе членаш.

Трибунаш тIа КПСС ЦК членаши членалла кандидаташи, КПСС Центральни ревизионни комиссе членаш, СССР-ен РСФСР-ен Лакхехьарча Советий депутаташ, партийни, советски, общественни организацей викалаш, военачальникаш, производстве хьалхалаттараш.

Укхаза — дуккха доазол арахьара К. У. Черненко дIаволлача баьхка хьаьший.

Укхаза ба дипломатически корпуса членаш.

Траурни митинг хьаелл КПСС ЦК Генеральни секретара М. С. Горбачева.

Дош лу КПСС ЦК Политбюро члена, КПСС МГК хьалхарча секретара В. В. Гришина. Къамаьл ду Красноярски края Новоселовски района «Легостаевский» совхоза механизатора, РСФСР Лакхехьарча Совета депутата, Социалистически Къахьегама Турпала С. С. Циглимова.

Дош лу СССР АН вице-президента КПСС ЦК члена, СССР Лакхехьарча Совета депутата, Социалистически Къахьегама Турпала П. Н. Федосеевна.

Микрофона хьалхашка — ВЛКСМ ЦК хьалхара секретарь В. М. Мишин.

Траурни митинг дIакъовл. Коммунистически партеи Советски Паччахьалкхени кулгалхой дIатIаболх К. У. Черненко кIинг тIалаттача постамента. Процесси йолалу Кремлевски пенагахьа.

13 сахьати 40 минута йоал. Венначун дакъа чуулла кIинг кашa Iочубохийт.

СССР Паччахьалкхен гимн а локхаш йоккхийча топий залпаш йоалл. Цу цхьан ханна артиллерийски салют лу союзни республикай столицашка, городашка - турпалашка Ленинграде, Волгограде, Одессе, Севастополе, Новороссийски, Керче, Туле, турпал-крепосте Бресте, хIаьта иштта городашка Калининграде, Львове, Ростов-на Дону, Куйбышеве, Свердловске, Новосибирске, Чите, Хабаровске, Владивостоке, Красноярске.

Мохк траурни гIайгIане ба: пхе минута болх соцабаьб предприятешен организацешен. Фабрикашка, заводашка, машиннаькъашка, фордеи, додача хини флота кемаш тIа гудокаш етташ кхаь минута салют елар.

Коммунистически партеи Советски паччахьалкхени кулгалхой юха а централъни трибуна тIа бовл.

Мавзолейна хьалхашка гIолла нийса гIа боахаш тIехдувл Московски гарнизона бIун доакъош.

Вниц ца луш даим дегашка латтаргва Константин Устинович Черненко коммунисташта, советски наха, ерригача прогрессивни адамленна.

(ТАСС).

М. С. ГОРБАЧЕВА къамаьл

Деза новкъостий!

ТIеххьарча новкъа воаккх вай Константин Устинович Черненко.

Укх гIайгIанеча сахьата советски наха чIоагIа сий деш дагалоац вай партеи халкъеи тешаме воI, башха-дикача коммунистически идеалашта тIехьара чIоагIагIа вола къовсамхо.

Къона волча хана-денз Константин Устиновича верригa а дIавеннав ше парте гIулакха, халкъа хьашташта. Партийни паччахьалкхени балха моллагIча участкашка — доазон тIарча заставе, СибарегIа е Поволжье, Молдаве е Москве ше вале а, Константин Устинович Черненкос шийн деррига низаш дIалуш къахьийгад; марксизма-ленинизма чIоагIагIа вола пропагандист хиннав, наьха дегаш ура а увттадаьд уж кхота а баьб, цар низаш кхетамца тIадерзадаьд доккхийча, пайданча гIулакхашта. Из массаза а белгала вар чIоагIа идейни дог тийша хиларца, творчески хьинарца, гIулакх корта болаш леладарца, партийни принципиальность йолаш, наха эшачох сакхуьш цар терко еш хиларца.

Константин Устинович Черненко йIаьхий опыт йиззагIа белгалъяьлар КПСС ЦК Генеральни секретареи СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председателен посташка. Цун кулгалца Центральни Комитето, ЦК Политбюрос тIа а ийсш, чакхъяьхай мохк экономически социально-политически дегIабоалабара, наха коммунистически кхетам балара овлангарча проблемех йола лоархIаме решенеш.

Константин Устиновича дукха хIама даьд вай парте ленински никъ — вай Даьхен низ чIоагIбара, къахьегамхой хьал-таро лакхъяра, лаьттан тIа машар лоаттабараи чIоагIбараи тIаберзабаь никъ чакхбаккхара.

Тахан Коммунистически парте, цун Центральни Комитето, ЦК Политбюрос советски халкъа хьалхашка чIоагIа дIахайкаду лоарзагIа ца йоалаш социализмаи коммунизмаи сийлахь - доккхача гIулакхага, машара, социальни прогресса, къахьегамхой иразa гIулакхага тешаме латта лаьрхIа шоаш хилар.

Константин Устинович Черненкос хьинаре дакъа а лоацаш коллективно кийч а баьб, чакх а баьхаб производствана ма могга интенсификаци яра, халкъа материальни хьал-тарои духовни культуреи дIахо айяра, социалистически демократи кIоаргъяра, общества политически система эргаьккха тоаяра тIаберзабаь парте никъ.

ДIахо а хьалхашка латта декхараш кхоачашдара тIаберзабаь къовсам лоаттабергба вай мохк социально - экономически сихагIа дегIабоалабарах, цун экономически обороннии низ чIоагIбарах йола КПСС XXVI съезда, ЦК ноябрьски (1982 ш.) цул тIеххьагIарчен Пленумий решенеш чакхъяхар духьа. Партеи паччахьалкхенои еш йола эггара лоархIамегIара йоакхо массаза а хила а хиннай, хург а я советски сага тIехь-тIехьа дукхагIа эшараш кхоачашделга, цун къахьегамеи бытеи хьалаш тоаделга.

ДIахо а теркама юкъмeтте латтаргда наьха инициативеи творчествои дегIакхувлилга, порядоки законности йизза лелаелга, къахьегама, паччахьалкхен, партийни дисциплина чIоагIъелга.

Вай ма могга хьаллоацаргба, хестабергба, безбергба общественни декхарцара шоай тешамеи цIенача дег тIарен отношени, хабаращца а, доацаш, гIулакхаща, практически толамашца хьахьувкхаш бараш.

Вай къовсам лоаттабергба моттийтеи даьсача хабарашцеи леладеча моллагIча гIулакхашта духьала, социалистически вахара боарамашта новкъарле еш мел долча хIамашта духьала.

Центральни Комитето дIахо а кIаьд ца луш чIоагIдергда парти кхотаялар, нахацара цун бувзамаш, эргайоахаш тоаергъя партийни, паччахьалкхен, общественни гIулакхий стиль.

Константин Устинович Черненко цIераца дувзаденна да Советски паччахьалкхен арахьара политически никъ чакхбахар, сихдаь хьадеш латта герзаш соцадара, дунен термоядерни катастрофа кхерам дIабаккхара тIаерзаяь машар безаш йола йоккхий инициативаш. Цу даькъе дIахо кхы а дукхагIа низаш алсамдоахаргда вай партеи паччахьалкхенои, долла хIама дергда машар хилийтара. Вай кхетадер машарен кортамукъаленн хьалашка вахара бокъо — из сага керттера бокъо хилар да.

Вай цIаьхха а бакъду машарe дахара принципаш тIа, цхьатаррарча бокъонийи вIаши гIойле йолча тайпара цхьана леладеча гIулакхийи ларда тIа дерригача мехкашца дикача лоалахой гIулакхаш леладе воаш кийча хилар. Советски Союзо цIаккха а цхьаниена а кхерам тIатийсабац. Цхьабакъда, цхьанне а цIаккха а вIаштIехьдаргдац шийн лоIам вайна качболла.

Социализмо, Ленина хьийххача тайпара, дIахьокхаргъя шийн совленаш, дIахьокхаргъя герза низаца а ца хьонхаш, общества вахара гIулакхий дерригача доакъошка — экономически, политически, морально - нравственни — масала низаца.

Машарен социальни прогрессен гIулакх тешаме хьаллоацаш ба тIехь-тIехьа боккхагIа хулаш бола социалистически содружества мехкий низи кхотадалари. КПСС Центральни Комитетои Советски правительствая динза дарг мел доацар ду цар вежарашха йола цхьоагIо кхы а чIоагIагIа хилийтара, цар цхьана леладу политически экономически гIулакхаш дегIакхувларан кIоаргдаран. Социалистически интернационализма принципашта тешаме йолча вай парте дIахо а долла хIама дергда вежарашха долча мехкаша вIаши дагa а дувлаш леладу гIулакхаш шердара, дунен халкъашта юкъерча гIулакхашка цар позицеш чIоагIъяра.

Вай дог тийша да, шийн XXVII съезда накъайодача парте кхоачашде лерхIараш кхоачашдергхиларах. Цунна бола тешам — советски наьха хьинаре къахьегам, йохаргйоаца партеи халкъеи цхьоагIо.

КПСС Центральни Комитетеи Советски правительстваи цIерагIа мукъаьба сона вежарашха йолча партешта, социалистически содружества къахьегамхошта, кхыча паччахьалкхений правительстваштеи халкъаштеи, Константин Устинович Черненко сий дола гIулакхаш дага а деха кодам баьча массанена а баркал ала.

Константин Устиновичацара къаьстача укх сахьата дег тIара чIоагIа кодам бе безам ба са цун дезалгеи гаргарча нахагеи.

Хьона хьалхашка корта Iочубахийта, тха веза новкъости соратники, оаха дош лу лоарзагIа ца доалаш вай ленински парте цаькъагIа аха. Цун гIулакхага латтар — из да халкъа гIулакхага латтар. Из тхоай декхар оаха дизза кхоачашдергда.

Iадика хийла хьа, тха веза Константин Устинович.

В. В. ГРИШИНА къамаьл

Новкъостий!

Москван коммунисташ, къахьегамхой партеца, советски халкъаца цхьана КПСС ЦК Генеральни секретарь, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатель Константин Устинович Черненко валар чIоагIа халахеташ ба.

Коммунистически парте, Советски паччахьалкхен, дунен халкъашта юкъерча коммунистически болхлойи болама гIорваьнна деятель хиннача Константин Устинович Черненко деррига вахар — из сийлахь-доккхача Ленина, коммунизм хьалъяра гIулакха боарам боацаш тешаме хилара йола къаьгга образец. Из советски халкъа тешаме воI вар, цунна гIулакх дара шийн талант, берригa шийн низ дIалуш а вар.

Доккха дакъа юкъедихьар Константин Устинович Черненкос парте бу боахама, организационни, идеологически болх эргабаьккха тоабеча, советски наьха къахьегамеи политически хьинар айдеча, вай Даьхен экономически обороннии низ чIоагIбеча.

Даим гаьнна хьалха хургдар гуши шийн ханнахьеи Константин Устинович Черненкос шийгара гойташ хинна инициативаш тIаерзаяьяр цхьа декхар кхоачашдара — вай сийлахь - боккха мохк кхы а бIаьхагIа бара, советски нах материально кхы а дикагIа Iалашбаь, духовно кхы а бIаьхегIа хилийтара.

Дерригача дуненна а йовзаш яр кIаьд ца луш Константин Устинович Черненкос ядерин тIом хьара бола адамленна тIалатта кхерам дIабаккхара, дерригача дунен тIара машар чIоагIбара, дунен халкъашта юкъе дIаюха леладеш беркате гIулакхаш хилийтара социалистически содружества, вежарашха йолча марксистско-ленински партей цхьоагIон барти чIоагIбара еш хинна йоакхо.

Константин Устинович Черненкой ткъаь итт шу гаргга дола вахари гIулакхаши юкъарчал йоацаш Москваца дувзаденна хиннад. Укхаза парте Центральни Комитетеи СССР Лакхехьарча Совета Президиумеи аппараташка, КПСС ЦК Общи отдела заведующелла, секретаралла, тIаккха КПСС ЦК Генеральни секретаралла, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председателалла балхаш деш хьавенав.

Москван къахьегамхошта дика вовзаш вар Константин Устинович Черненко. Из дуккхаза хиннав, московски предприятешка, болхлошца вIашагIкхетараш хиннад, духтIавувлар города экономика дегIа мишта ух, москвичий къахьегама, быта, салаIара хьалаш миштад хара, хьалхашка латта декхараш кхоачашдара городской партийни организацена, советски органашта доккха новкъостал деш вар. Москвичаша массехказа хийржав из СССР а, РСФСР а Лакхехьарча Советий депутаталла.

Константин Устинович лакха идейность йолаш, къахьегама чIоагIа тIера волаш, принципиальность йолаш, демократизмаца цхьана доагIар хьадехаш, организаторски талант йолаш, кура-сонта воацаш вар, ма дарра аьлча, цох йоахкар уж тайпа ленински хьисаперча кулгалхочун ерригa оамалаш.

Ше вахаш яьккхача хана сий ца дожийташ лелайир Константин Устинович Черненкос 1931 шера денз ше мугIарашка хиннача сийлахь-йоккхача парте члена лакха цIи.

Тахан вай корташ Iочудохийт венна уллача Константин Устинович Черненкона тIалатташ.

ЧIоагIа хала да доагаш дог дола коммунист, патриот а, интернационалист а, лакха партийность йолаши хьалхашка латтача декхара чIоагIа тIаверзаши хинна из вайна юкъе хIанз воацилга кхетаде.

Из валар чIоагIа дагадоаллаш болча Москван къахьегамхой шоай хьинар цолхадаккха лаьрхIа ба парте XXVI съезда, цул тIехьагIарча КПСС ЦК Пленумий решенеш, социально - экономически дегIаахара планаш кхоачашъяра, Константин Устинович Черненкос шийн деррига вахар дIаденнача коммунизма гIулакх баьхан лоаттабеча къовсаме.

Коммунистически партеи Советски халкъеи сий дола воI хинна Константин Устинович Черненко даим вай дегашка хургва.

С. С. ЦИГЛИМОВА къамаьл

Хьамсара новкъостий!

Дешаща дIаала хала да гIайгIа яхьаш дена доккха во, вай мехкага йоккха сегото кхаьчай гIорваьнна вола политически деятель, тешаме коммунист - ленинец Константин Устинович Черненко кхалхарца дувзаденна.

Парте а паччахьалкхен лакхерча посташка а латташ из тха сибирякашта - красноярцашта гарга а боча а вар, тхоай мехкахо хиларах тарра.

Енисейски берда йистошка гаьнарча ткъоалагIча шерашка дIанолаелар Константин Устинович Черненко къахьегама биографи. Укхазара балхен политически даькъе чIоагIа венна дIаволавелар из. Берашха волча хана денз ла йийзар цун батрацки хало. Юрта боахама коллективизаци еча хана из вар эггара хьалхара колхозаш вIашагIйохкаш хиннарашта юкъе, хьинаре къовсам лоаттабора хьалхарча пятилеткай планаш кхоачашъяра тIехьа.

Бирсача тIема шерашка парте краевой комитета секретарь хиннача Константин Устиновича шийн беррига низ а хьинар а дIаделар вай сийлахь-йоккха Котало гаргайоалаяра.

Константин Устинович Черненко шийн тIеххьарча деношка кхачалца йолча хана дег тIара дезаш дагa кхаьбар Красноярски лаьтта, цун халек башха - дикен Iалам, цIаккха ше ваьча моттигаш цара бувзам хадийтацар по. Доккха дакъа лаьцад по края производительни низаш комплексни дегIакхувлара, йоккха промышленни комплексаш вIашагIйохкара, хIара денна терко еш вар из дунен тIа йоккхагIйола Саяно-Шушенски ГЭС хьалъяр; КАТЭК-га низ болар, Заполярин Норильска шийн низ совбаккхар, ахархой къахьегама вахар эргадовлаш тоадалар, городаши поселкаши хозъялар мишта латт хьожаш.

Красноярцаша даим дагахкоабаргда Константин Устиновичаца хинна дицлургдоаца вIашагIкхетараш. Цкъа санна дуккхаза хилар из крае а тха районе а. Тхона дика дагадоагIа из Iимерза хилар, тха, мугIарерча къахьегамхой, тхона эшарийи хьаштийи йоакхои теркои еш из хилар. Халкъа юкъера хьаьвнна вола Константин Устинович массаза а со аьнна хеташ воацаш, нах тIаэцаш вар, цунна ховра къахьегамхой инициатива зе а хьаллаца а. Цудухьа цар цунна жоп лора дег тIара везарца, лархIарца, ма могга дикагIа болх бе гIертарца.

Константин Устинович тIеххьара накъа а воаккхаш, края къахьегамхоша, берригача советски наха санна къаьгга кхетадеш да социалистически Даьхен экономически а обороннии а низ дIахо чIоагIбара, машари иразa лаьтта хилийтара тIехьа хьинар кхо ца деш къахьегар из дикагIа дагакхабар хургхилар.

Красноярски края коммунисташа, берригача къахьегамхоша цхьан дагара а болаш къоабал а ю хьал а лоац КПСС ЦК мартовски Пленума решенеш, иштта тешам а лу цар хьамсарча ленински партена шийн деррига башха-дика вахар Константин Устинович Черненкос дIаденнача коммунизма сийлахь - доккха гIулакх котдаккхара тIехьа шоаш дIахо а тIагIертта къовсам лоаттабергхиларах.

Iадика хийла хьа, тха хьамсара Константин Устинович!

П. Н. ФЕДОСЕЕВА къамаьл

Новкъостий! Константин Устинович Черненко, Коммунистически партеи Советски паччахьалкхени гIорваьнна деятель, социалистически Даьхен тешаме патриоти интернационалисти, лаьттан тIа маьрша вахар хилийтарaи адамлен социальни прогрессан тIехьа лаьтта чIоагIагIа вола къовсамхо кхалхарца дувзаденна доккха во денад советски Iилманхошка, ерригача халкъага кхаьча гIайгIа шоашка кхаьчарг а лоархI цар.

Деррига шийн вахар Коммунистически партеи социализм хьалъяран гIулакха дIаденна волча цо ше мел хиннача бехктокхамерча посташ тIа шийгара ленински принципиальности партийности, общественни декхар дика кхетадеш, массашцарча бувзамаи халкъа хьал тоадаран цахаддаш йоакхо еш хилар гойтар. Марксизма - ленинизма гIорваьнна теоретик а кIаьдлуш воаца пропагандист а вола из революционни теорин практикеи органически цхьана йоагIаш хилар хьа а гойташ организаторскии идеологически балха сийрда хьохам а хинна лаьттар шийн гIулакхаца. Даим цун теркама юкъмоттиге дар кадрашта идейно - политически кхетам балареи царна теоретически кийчо елга лакхдареи дешаш.

Марксистско - ленински теори дегIайоалаеча доккха дакъа юкъедихьад новкъоста Черненкос, цун выступленешкеи статьяшкеи хьалха яьха а я чIоагIъяь а я дегIаена социалистически общество тоаяра методехи наькъехи, из коммунизмага дIахьалхашкахьа йигара перспективех хоадамболлаш йола положенеш. Парте идеологически балха дешаш дунцаш йола, Iилман мировоззрени йолаш, социалистически Даьхенна мутIахьа долаш, халкъа гIулакх бахьан дика хIамаш карагIдувлийта кийча долаш къона ноахал хьалкхедаран цун кхетам баларан проблемех лаьца йола цун выступленеш боккха лоархIам болаш я. Дукха теркам тIаухийтар цо социалистически мехкий опыт вIашагIтохара, дунен социалистически содружество чIоагIъяра актуальни проблемашта.

Таханарча чоалханерча хьале халкъашта юкъерча гIулакхий теореи практикаи дешаш хоадам боллаш кийчдаьд цо.

Марксистско - ленински теори дегIайоалаеча творчески дакъа юкъедахьарагIа обществоведене даькъе СССР Iилмай Академе доккхагIа дола совгIат — Карл Маркса цIерагIара Дошо медаль еннай цунна.

Iилма дегIадоаладара, социалистически хIама кхоллара низаш эргадоахаш тсадаран общественни производства эффективность лакхъяран керттера звено хиларах тарра, Iилман - технически прогресса новкъоста Черненкос еш хинна йоакхо дика йовза а йовзаш, цун лакха мах бора советски Iилманхоша.

Вай Даьхен гIулакх тоадара шоай низ, шоашта ховр дIа а луш, советски Iилманхоша кхетаду Константин Устинович Черненко цар духьа ваьха, къахьийга, къовсам лоаттабаь ленински парте лакха идеалаш кхоачашъяра дегIаена социалистически общество массе оагIорахьарен аргIах ца йохаши тоалургхилар, Iилман коммунизма теорин практикеи дIахо дIайодача хана дегIаухаргхилар.

Советски Iилман деятелаша цхьа барт болаш къоабал а ю йизза хьал а лоац парте политика лерагIен преемственность йолаши хилар, марксизма - ленинизма тешамеча байракха кIалхара цун йохаргйоаца барт - цхьоагIон чIоагIа кхотаенна хилари цIаьхха а хьагойташ йолча аргIана йоацача КПСС ЦК мартовски Пленума решенеш.

В. М. МИШИНА къамаьл

Хьамсара новкъостий!

Халкъага гIайгIа йолча хана комсомольцашта, кагийча нахаи мехкараштеи чIоагIа хала хеташ да партега а мехкага а дена во. Дунен чура дIавахав гIорваьнна паччахьалкхени политически деятель, машаран коммунизмаи тIехьа тIатеIIа къовсам лоаттабаь Константин Устинович Черненко.

Константин Устиновича политически биографи дIайолаеннай Ленински комсомола мугIарашка. Укхаза хьахиннай цун оамал, чIоагIбеннаб лоIам, дегIаихай организаторски говзал. Халкъа юкъера хьаваьнна, Коммунистически парте, вай советски строя кхеваь, Константин Устинович дерригача балхаш тIа тешаме хиннав кагирхошца даьй гIулакх леладара ленински традицена, комсомолей пионерии гIулакхий а хьаштий а йоакхо яра.

Константин Устинович кагирхоех тешаш вар большевистски хьисапе, цун хIама хьакхоллара энергии энтузиазми хьаллоацар. Цун цIераца ювзаенна я комсомола партийни кулгал дара теори практикеи дегIакхувлара лоархIаме этап, даим эргадоахаш тоадеш долча цунца бIаргагу партена социалистически обществерча ноахалий революционни преемственноста лоархIамехбола тешам.

КПСС ЦК кулгалца йоккха масштабаш йола энергични гIулакхаш ду советски школа эргаьккха тоаяра. комсомола болх тоабара, кагирхошта коммунистически кхетам луча цун лоархIам лакхбара, цун юкъметте да миллионаш болча кагийча наьхен мехкарийи хьашташ, дикка лер ютаргъя хIанзарча а хургдолча а ноахалий кхелашка.

ТIема кхерам дIабаккхара кагирхой дукха могаш а де дезаш а ба аьнна хеташ, Константин Устиновича чIоагIа хьаллоацар вай Коталон 40 шу дузача шера кагирхойи студентийи XII Дерригдунен фестиваль Москве чакхъяккхара комсомола инициатива. Цунга кийчо еш, комсомола чIоагIду социалистически мехкий кагирхой воашал долча союзашцара, капиталистически дегIаухачен паччахьалкхений коммунистически, революционно-демократически кагирхой организацешцара доттагIал, царца цхьана авангарде овтт дунен берригача прогрессивни кагирхоша империализма духьала лоаттабеча къовсаме.

Укх гIайгIанеча деношка, кхувшйоагIача тIехьенна коммунистически кхетам баларах бола шийн бехктокхам бизза кхета а беш, комсомоло кхы а чIоагIагIа кхотаду шийн мугIараш хьамсарча Коммунистически партена, цун ленински Центральни Комитета, советски халкъ дегIаена социализм эргаьккха тоаяра наькъагIа бIубенна дугаш йолчун гонахьа.

Ленински комсомола КПСС ЦК аргIана йоацача Пленума итогаш шеко йоацаш къоабал а ю хьал а лоац. Вай парте стратегически наькъа преемственность тешаме хьахьекхар, геттара къаьгга хьагойтар коммунистий парти из ерригача классий а социальни группай а, дерригача къамий а народностий а хьашташ теркалде, цар барт цаI бе, халкъа хьинар коммунистически создание юкъарча гIулакха оарцагIдаккха могаш низ болга чIоагIдир Пленумо.

Комсомольцаша, кагийча кахеи мехкарашеи дерригa дергда парте хьалхашка оттадаь декхараш тIехдика кхоачашдара, баха ма боаггIара КПСС XXVII съезда накъа бахара, социалистически Даймехка экономически обороннии низ массе оагIорахьара чIоагIбара, коммунизм бахьан къовсам лоаттабаьрий доккхагIдолча ноахалий сийлахьа традицеш ебаяра.

1985 ШЕРА 11 МАРТА ХИННАЧА КПСС ЦК ПЛЕНУМЕ КПСС ЦК ГЕНЕРАЛЬНИ СЕКРЕТАРА НОВКЪОСТА М. С. ГОРБАЧЕВА ДАЬ КЪАМАЬЛ

Деза новкъостий!

Вайга массанега а, ерригача вай партега а мехкага а доккха во денад. Дунен чура дӀавахав тешаме ленинец, Советски Союза Коммунистически партен Советски паччахьалкхени, дунен халкъашта юкъерча коммунистически болама гӀорваьнна деятель, хӀамах дика сакхувши йоккха организаторски талант йолаши хинна саг — Константин Устинович Черненко.

Боккхен сий долен никъ хьабенаб Константин Устиновича. Парте шийга еннача хӀара участке тӀехь-тӀехьа йиззагӀа хьагучаювлар цун талант, нахаца болх бе ховш хилар. КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатела посте волаш Константин Устинович Черненкос ший деррига низаши знанеши дӀателар мехка экономика дегӀайоалайра, халкъа хьал-тарои культурен лакхъяра, Даьхен кхерамзле Ӏалашъяра, лаьттан тӀа машар хилийтаран чӀоагӀбаран.

БӀарга са санна лорайора Константин Устинович Черненкос Коммунистически парте цхьоагӀо, Центральни Комитетен цун Политбюрои гӀулакхий коллективни хьисап. Из массаза а гӀийртав парти дерригача боарамашка кхотаенна, дика вӀаштӀехьъяьнна, денале организм санна хилийта. Коммунистий уйлайи гӀулакхийи цхьоагӀонах гора цунна толамаш доахаргхиларах, кхоачамбоацараш дӀадоахаргхиларах бола тешам, хадданза дӀахьалхашкахьа ухаргхиларах бола тешам.

Юрий Владимирович Андроповеи Константин Устинович Черненкоси хьинаре дакъа а лоацаш КПСС XXVI съезде, цул тӀехьагӀа хиннача ЦК Пленумашка кийчбаь стратегически никъ хувца а беннабац е хувца а лургбац. Из — мохк социально-экономически дегӀабоалабара, общества вахара ерригa оагӀош эргайоахаш тоаяра тӀаберзабаь никъ. Деш дола къамаьл производства материально-технически база эргаяккхарах да. Деш дола къамаьл общественни, эггара хьалха экономически, отношеней система эргаяьккха тоаярах да. Деш дола къамаьл саг ше дегӀавоалавара хьакъехьа а, цун вахарен къахьегамен материальни хьалаш, цун духовни куц тоалара хьакъехьа да.

Наьха санна къахьега дезаргда вай халкъа боахам чӀоагӀагӀа дегӀаухаргболча наькъа тӀа баккхара. Лоацача хана эггара хьалха латтача Ӏилма-техническин позицешка, дунен тӀа общественни къахьегама овсарлен эггара лакхагӀча боарамга кхача дезаш а кхача декхарийла а да вай.

Из декхар толамегӀеи сихагӀеи кхоачашдара дӀахо а тӀагӀертта эргаяккханза яргъяц боахама механизми управлене ерригa системен. Цу наькъагӀа а долхаш, нийсагӀа йола решенеш а хержаш, социалистически хьисапе доал дара лардера принципаш творчески юкъекхахьар лоархӀаме да. Из да — экономика лоарзагӀа ца йоаккхаш планагӀа дегӀакхувлар, социалистически доалахье чӀоагӀъяр, предприятей бокъонаш шеръяр, уж дукхагӀа шоай мукъагӀа йитар, цар бехктокхам лакхбар, балхах бухсоццаш хьахулачуи бала цар чӀоагӀагӀа хилийтар. Из да дегӀауха ерригa экономика бухсоццача кхьачача советски наьха хьаштий мукъагӀа яхийтар.

Парте лоарзагӀа ца йоалийташ чакхйоахаргъя ше кийчъяь социальни политика. Долла хӀама сага духьа, сага праза — из программни положени тӀехь-тӀехьа кӀоаргагӀчех хьаьдачен чулоацамца хьалъюзаш хила езаш я. Кхетадеш да, сага вахара хьалаш тоаделга юкъарча гӀулакха юкъе тӀехь-тӀехьа дукхагӀа цо лакъа лацарца дувзаденна хила дезилга. ХӀаьта цу принципа тӀерабувлача моттиге ца толхае йиш а йоацаш телхаю социалистически общества цхьоагӀони стабильностен лоархӀамегӀара фактор йола социальни нийсхо.

Чурча политика овлангарча декхарех цаӀ санна лоархӀ парте демократи, халкъа социалистически самоуправлене ерригa система дӀахо эргаьккха тоаелгеи дегӀайоалаелгеи. Дуккхача тайпара да укхаза декхараш. Цу даькъе деш дараш кӀезига хӀамаш дац. Царех да Советтий лоархӀам дӀахо лакхбар, профсоюзий, комсомола, халкъа тӀахьожама, къахьегама коллективаш хьинар айдар. Цхьабакъда, дӀахо тӀагӀертта бе безаш болх ба хӀанзле белгалдаь долаш долча а керда хургдолча а лостамашкахьа.

Социалистически демократи кӀоаргъяр вӀашагӀа даргдоацаш дувзаденна да общественни сакхетам лакхбарца. Кхетам балара балха эффективность белгалйоал. эггара хьалха, йоккхийи кагийи проблемаш къестаеча хана болхлоша, колхозхоша, интеллигенце дакъа лацарга хьежжа, цар къахьегарга, кхоачамбоацарашца къовсам лоаттабарга хьежжа. Советски наьха къахьегамен социальни хьинар айдар, дисциплина чӀоагӀъяр, патриотизмахи интернационализмахи кхебар — дерригача идеологически гӀулакхий лоархӀаме декхар.

Цу цхьан ханна дӀахо а хоадамболлаш дола гӀулакхаш чакхдоахаргда порядок оттаяра, вай вахар хийрача хӀамаех, обществаи цун гражданийи хьашташта миччa бесса кхийда а тӀакхувдарех ӀоцӀендара, социалистически законность чӀоагӀъяра.

ДӀахо а гласность шерагӀа хилийта декхарийла да вай партийни, советски паччахьалкхен, общественни организацей балха тӀа. В. И. Ленина яьхад, наьха сакхетамца чӀоагӀа я паччахьалкхе. Из вывод йиза бакъъяьй вай практико. Нах дикагӀа духтӀабаьха ме хул, сакхетамегӀа леладу цар шоай гӀулакхаш, хьинарегӀа хьаллоац парти, цун планаши программии лерхӀараши.

Арахьарча политика даькъе вай никъ гуш ларрагӀеи ба. Из — машарен прогрессен никъ.

Партен паччахьалкхени эггара хьалхара васкет — вай эггара гаргагӀарча соратникашцареи союзникашцареи — сийлахь-йоккхача социалистически содружества мехкашцара — вежарашха дола доттагӀал лорадари ма могга чӀоагӀдари. Воай де йиш йолаш мел дола хӀама дергда вай социалистически паччахьалкхенашца вӀаши дага а дувлаш леладу гӀулакхаш шердара, дунен гӀулакхашка социализма лоархӀами влиянии лакхъяра. Китайски Халкъа Республикацара отношенеш цӀенхаштта тоаялар ловра вайна, хӀаьта шаккхе а оагӀув цхьана дагара хилча из геттара дика вӀаштӀехьдала йиш йолаш а дар.

Советски Союзо хьаллийцаб колониальни Ӏазапах мукъадовлар духьа халкъаша лоаттабаь къовсам. Вай дог-безам тахан а юртамукъале чӀоагӀъяреи социальни эргалонийи наькъагӀа долхача Азе, Африка, Латински Америка мехкашкахьа ба. Уж вайна — чӀоагӀа машар бахьан долаш, халкъашта юкъе дикагӀа, нийсхо йолашагӀа йола отношенеш хилийтар духьа лоаттабеча къовсаме доттагӀийи партнераши.

ХӀаьта капиталистически паччахьалкхенашцарча отношеней хьакъехьа укх тайпа ала безам ба са. Вай чӀоагӀа дӀахьоргба машарен маьрша дахарен ленинскя никъ. Шийца дог-уйла цӀена хуле, массаза а дог-уйла цӀена хургда Советски Союза, шийх теше — тешаргъя. Цхьабакъда, массанена а ха деза, воай Даьхени воай цхьоагӀонхойи хьашташ вай цӀаккха хувцаргдоацилга.

Вай хам бу 70-ча шерашка дунен халкъашта юкъера кхохкам кӀаьдбара даьхача толамий, цудухьа кийча да вай цхьатаррарча бокъоний, вӀаши лархӀарен чурча гӀулакхашта юкъе ца гӀертарен ларда тӀа паччахьалкхенашта юкъе машаре, вӀаши гӀойле йолча тайпара цхьана леладу гӀулакхаш вӀаштӀехьдахара процесс дӀахохьоча юкъе дакъа лаца. Цу лостамгахьа баккха ма боаггӀара керда гӀа бахарца белгалдаккха йиш йолаш дар гитлеровски фашизми японски милитаризми эша а яь яьккхача Сийлахь-йоккхача Коталон шовзткъа шу дизар.

ХьалхагӀа адамленна цӀакха а тӀабесса хиннабац вай деношкарабар санна унзара кхерам. ХӀанз эттача хьала кӀалхардовлара эггара кхетамегӀа бола никъ — из да вӀашдухьала латтача низаша кхы хьем ца беш сихдаь хьадеш латта гӀерзаш — эггара хьалха ядерни дараш — лаьттан тӀа соцадареи космосе уж хьаделга ца нийсдалийтареи хьакъехьа барт вӀаштӀехьбаккхар. Тешамечеи цхьатаррарча бокъонийи ларда тӀа, вож оагӀув «кхостае» а ший условеш цунна хьалхаяха а ца гӀерташ барт вӀаштӀехьбаккхар. Ловш долчунгахьа — ядерни герз цӀендаь дӀадаккхаргахьеи кхы хургдоацаш декхаргахьеи, ядерни тӀема кхерам вӀалла а хургбоацаш дӀабаккхаргахьа дӀахо бахара массанена а новкъостал дергдолаш бола барт вӀаштӀехьбаккхар. Цунах вай чӀоагӀа дог тийша да.

Кхоана Женеве переговораш дӀайолалургъя Советски Союзаи Америка ВӀашагӀкхийттача Штаташтеи юкъе. Цаьхха а бакъде йиш йолаш ва со: ВӀашагӀкхийттача Штаташта хьалхашка, НАТО мехкашта хьалхашка воай цхьан оагӀонна совленаш яха, уж Ӏокӏал а дихьа воашкахьа тӀема совле хилийта гӀерташ дац вай; сихдаь герзаш хьаделга дӀахо ца а хьош, из соцаде гӀерташ да вай — цудухьа ях вай ядерни арсеналаш дӀакъовл вай, ракеташ дӀахо а йоаржаелга соцаде вай; боккъонца а наьха санна а кӀезигде безам ба вай Ӏоадаь герзаш, герзий керд-керда системаш е космосе а е лаьттан тӀа а хьа ца а еш.

Женеверча переговорашка гӀолларча вай партнераша Советски Союза позици кхетаяра цунга хьежжа жоп далар а ловра сона. ТӀаккха вӀаштӀехьъяла йиш йолаш хургъяр соглашени. ПаргӀатдаьнна доккха са доаккхаргдар халкъаша.

КПСС — ше хьаьннача овланга диллача интернациональни я. Доазол дехьара вайца оагӀув бараш дог тийша хила мегаргба: машари социальни прогресси бахьан долаш лоаттабеча къовсаме Ленина парте массаза а санна айхха цхьана гӀулакхаш леладергда вежарашха йолча коммунистически, болхлой, революционно-демократически партешца, дерригача революционни низий цхьоагӀо хилийтаран вӀаши дага а ювлаш цхьана гӀулакхаш чакхдахаран тӀехьа латтаргъя из.

Новкъостий! Вайна хьалхашка латтача чоалханеча декхараша дӀадех парти дӀахо чӀоагӀъелга, гӀулакхаш вӀаштӀехьдоахаши лостам телаши йолча цун лоархӀам лакхбелга. КПСС-о ший гӀулакхаш массаза а лела а даьд, лела а ду принципиальни политика — алхха нийса политика я яхача ленински уйлангара хьадоладаь. Коллективно кийчъеш йола цу тайпара политика леррагӀеи хадданзеи чакхйоахаргъя. Парти — бокъонца ба а ба ерригача классайи социальни группайи, мехкарча дерригача къамийи а народностийи а хьашташ терналде, уж дерригаш а цаӀ санна кхотаде халкъа хьинар коммунистически кхолламаш деча юкъарча гӀулакха тӀадерзаде моггаш бола низ.

Парте политика болхлой класса, колхозни ахархой, интеллигенце цхьоагӀо чӀоагӀъяра, дукха къамаш дахача вай сийлахь-йоккхача держава халкъий доттагӀал хадданза чӀоагӀдара тӀаерзаяь хила а хиннай хург а я.

КПСС-о ма могга дегӀакхувларгъя кагирхой творчески инициатива, йоакхо ергъя кхалнаьха къахьегамен бытен хьалаш тоадара, тӀемен къахьегамен ветеранашта эшарийи хьаштдарийи.

Дунен халкъашта юкъерча чоалханеча хьалашка цӀаккха а ца хиннача тайпара лоархӀаме да вай Даьхен оборонни низ Советски мехкен цуи цхьоагӀонхойи кхерамзленна, советски наьха маьршача вахара тӀакховде шоашта хӀалакбеш юха хӀама тохаргйолга потенциальни агрессорашта дика ховргдолча боараме лоаттабар. Вай сийлахьча Герзашцарча Низашка дӀахо а хургда цу гӀулакха хиланза дарг мел доацар.

ХӀанз шерра кийчо еш латт КПСС XXVII съезда. Цига хьожаргба парте Программа кердача редакцега, белгалъергъя дӀахорча пятилеткен 2000-ча шерага кхаччалцеи мохк дегӀабоалабара перспективаш.

Хано дӀадех лакхера Ӏо лохе кхаччалца йолча ерригача партийни организацеша тӀатеӀӀа, творчески болх белга. Ерригача участкашка, массанахьа а массе метте а граждански декхар кхоачашдара, обществана долча дикаина хьаьнала къахьегара шоашкара дика масал гойташ, массе метте балха тӀа ленински стиль чӀоагӀъеш хила беза коммунисташ. Эггара хьалхарча аргӀанна доагӀа из парте кадрашта, партийни паччахьалкхени кулгалхошта. КПСС-о нийсса чакхбоахаргба доагӀар дизза хьадехара, тӀадиллача гӀулакха хьалхара бехктокхам лакхбара тӀаберзабаь никъ.

Пленум чакхъяьнначул тӀехьагӀа Центральни Комитета членаш, обкомий хьалхара секретараш, цига дакъа лоацаш мел бараш шо-шоай моттигашка юха дӀагӀоргба кердача хьинарца гӀулакхаш дӀадоладар духьа. ХӀаьта кхоачашде дезаш дола гӀулакхаш кӀезига дац. Эггара хьалха укх шерара экономически социальни дегӀахара планаш кхоачашъяра болх толаме чакхбаккха а цу тайппара хьатӀайоагӀа пятилетка бӀубенна дӀайолае а еза.

Бирсача Ӏано кӀезиг-дукха юхатехад цхьадолча доакъошка планови заданеш кхоачашъелга. Долче, хӀанз вӀаштӀехьдовла, кхоачамаш оарцагӀдаха, деррига низаш тӀадахийта деза кхоачашданза дисар дӀакхоачашдаран шу чакхдоалаш лаьрхӀача рубежашка кхачаран.

Новкъостий, укх деношка кхы а чӀоагӀагӀа хоалу вайна мел низ болаши кхотаденнеи да коммунистий мугӀараш, мел кхотаденнеи барт болаши да вай советски халкъ. Дукха ха йоаццаш хиннача хоржамашка советски наха цӀаькха а хьахьекхар шоай вай партен паччахьалкхени никъ массава раьза а волаш хьаллоацилга. Ишта хьаллацаро дог ура а оттаду, декхарийла а ву.

Тахан Центральни Комитета Пленумо сона хьатӀадехкад КПСС ЦК Генеральни секретара чоалханеи доккхийи декхараш. Дика кхетаду аз сайх бенна тешам мел боаккха ба а цунца бувзабенна бехктокхам мел боаккха ба а. ДӀахо бе безача балха тӀа Политбюро членаша, Политбюро членалла кандидаташеи ЦК секретарашеи, парте ерригача Центральни Комитето се хьаллоацаргхиларгеи сайна хьинаре новкъостал дергхиларгеи сатувс аз. Шун массе оагӀорахьара опыт — вай халкъа исторически опыта гала. Дош лу аз шоана, новкъостий, вай партена, вай халкъа, сийлахь-доккхача ленински гӀулакха тешаме гӀулакх дара сай деррига низаш тӀадахийта.

Мукъаба сона, КПСС ЦК XXVII съезда накъадолхаш Центральни Комитета гонахьа кхотаденна долча халкъон партеи вай Советски Даьхе кхы а йӀаьхегӀеи низ болашагӀеи хилийтара, социализма кхолламе низаш кхы а диззарӀа хьаделладалара долла хӀама дергдолгах се дог тийша хилар дӀакхайкаде.

КХЫЧА МЕХКИЙ ДЕЛЕГАЦЕШТА КЕРТЕ ЛАТТАРАШ СОВЕТСКИ КУЛГАЛХОШЦА ВӀАШАГӀКХЕТАР

К. У. Черненко дӀаволлача яьхнача кхыча мехкий делегацешта керте латтараш 13 марта Кремле вӀашагӀкхийтар советски кулгалхошца. Дег тӀара чӀоагӀа хала а хеташ кодам бир цар КПСС ЦК Генеральни секретарага М. С. Горбачевга, КПСС ЦК Политбюро членага, СССР Министрий Совета Председателага Н. А. Тихоновга, КПСС ЦК Политбюро членага, СССР Министрий Совета Председатела хьалхарча заместителага, СССР кхыча мехкашцарча гӀулакхий министрага А. А. Громыкога, КПСС ЦК Политбюро членалла кандидатага, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатела хьалхарча заместителага В. В. Кузнецовга.

Советски кулгалхоша дег тӀара баркал аьлар К. У. Черненко, — Коммунистически партен Советски паччахьалкхени, дунен халкъашта юкъерча коммунистически болхлойи болама гӀорваьнна деятель веннача кодам бе Москве яьхнача кхыча мехкий делегацешта керте мел латтараштa.

(ТАСС).

ПАРТЕ НАЬКЪА ТЕШАМЕ ХИЛАР

Партен паччахьалкхени гӀорваьнна деятель, патриоти интернационалисти, коммунизман машарен идеалаш лаьттан тӀа котъяхара тӀехьара леррагӀа хьавена къовсамхо К. Черненко кхалхарца ювзаенна траурни митинг хилар. Ведензки района В. И. Ленина цӀерагӀча колхоза центральни усадьбе. Укхаза баьхкаб боахама ерригача подразделеней викалаш. Траурни митинг хьайийллар парткома секретара С. М. Гайчиева.

— ХӀара советски сага дега чӀоагӀа бохам хиннаб Коммунистически партен Советски паччахьалкхени гӀорваьнна деятель Константин Устинович Черненко кхалхарах. Укх гӀайгӀанеча минуташка деррига советски халкъ кхы а айхагӀа кхоталу парте Центральни Комитетан цун Политбюронеи гонахьа.

Къамаьл де дош эц колхоза председатела И. А. Исламова. Коммунизма идеалаш котъяхара тӀехьарча къовсамхочун сий дола гӀулакхаш белгал а даьха, цо дийцар боахама коллектива укх гаргарча хана кхоачашде дезаш дола доккхий декхараш. КПСС ЦК Генеральни секретара М. С. Горбачева КПСС ЦК Пленуме ше къамаьл деш белгал ма даккхара, гӀулакхаш бахьан долаш кердача хьинарца къовсам лоаттабе беза кхарча шера планаши тӀаййца доккхий социалистически декхараши кхоачашдара болх толаме чакхбаккхари цу тайппара хьатӀайоагӀа пятилетка толаме дӀайолаелга Ӏалащдари духьа.

Митинге къамаьл дир колхоза керттерча инженера Р. Якуева, профкома председатела И. Илиева, кхычар. Цар дош делар боахама коллективо хьинаре къахьегаргхиларах, парте XXVII съездан Сийлахь-йоккхача Коталон 40 шу дизаран яха ма йоаггӀара накъагӀоргхиларах.

Ӏаьрж делла я Назрановски трикотажни фабрика № 1 йола хӀамаш тега цех. БӀаьш нах гулбеннаб укхаза К. У. Черненко кхалхарах шоай дегашка есса гӀайгӀа хьахкайкаяр духьа.

Митинг хьа а йийлла, фабрика партбюро секретара заместитела Г. М. Мальсагова къамаьл де дош делар предприяте директора Е. А. Миськона. Цо аьлар:

— Вай дегашка йоккха гӀайгӀа йоссаяй К. У. Черненко кхалхаро. Бокъонца вола ленинец, партен паччахьалкхени гӀорваьнна деятель, машарах наьха иразах тӀехьара кӀаьдлуш воаца къовсамхо вар из.

Трибуне — фабрика комсомола комитета секретарь Р. М. Богатырева.

— КПСС ЦК-ас, СССР Лакхехьарча Совета Президиумо, СССР Министрий Совето Комуннистически партега, советски халкъага даьча Кхайкарала жоп а луш, — аьлар цо, — барттайнача балхаца дебадергда вай къахьегама хьокхамаш.

Производстве дисциплина чӀоагӀъянза, тӀадилла гӀулакх чӀоагӀа бехктокхам хеташ леладанза, пятилетка чакхйоалача шерен бӀаргчача пятилеткан планаши декхараши кхоачашданза даргдоацилгах дийцар швея-мотористкас Э. С. Точиевас, закройщицас Ф. А. Барахоевас, № 2 йолча хӀамаш тегача цеха начальника М. А. Аушевас, керттерча производственни отдела инженера Р. К. Досхоевас, кхычар.

Академика М. Д. Миллионщикова цӀерагӀча Грознески Къахьегама Цӏеча Байракха орден лелаеча мехкдаьтта института преподавателаш, балхахой, студенташ гулбелар траурни митинге шоай клубе. Митинг хьайийллар парткома секретара Ю. А. Пула.

— Советски наха вовзар К. У. Черненко гӀорваьнна политически паччахьалкхени деятель, ленински тайпара кулгалхо санна, — аьлар ше къамаьл деш юкъарча геологе кафедра доцента, Советски Союза Турпала Ш. С. Абрамова. — Цун деррига вахар низ ца кхобеш Даьхенна, партена гӀулакх дара масал да.

Вахта йолаллале хьалхагӀа гулбелар Старопромысловски бурув деттара балхий управлене болхлойн гӀулакххойн. Траурни митинг хьайиллар управлене парткома секретара А. В. Шульгас. Трибуна тӀа ва Старопромысловски УБР начальник Ю. А. Луговинов. Цо лоацца дийцар коммунизма идеалаш, машар бахьанерча къовсамхочун Константин Устиновича вахара наькъах.

— Ӏалаьмате чӀоагӀа новкъа хилар вайна массанена а Константин Устинович кхелхалга хайча, — аьлар «Северо-Минеральни» 22 бурильщика В. Н. Черкасова. — Эггара чӀоагӀагӀа дола из дагавохар хургда вай воай низ ца кхобеш къахьегар, КПСС XXVII съезда, Сийлахь-йоккхача Коталон 40 шу дизара даха ма доаггӀара духьалдахар.

Буровой мастера В. Д. Шевцова дош делар гулбеннараштa КПСС Центральни Комитето, СССР Лакхехьарча Совета Президиумо, СССР Министрий Совето Коммунистически партега, советски халкъага даьча кхайкарала жоп луш къахьегамхоша лакха сакхетами организованности гойтаргхиларах, цар шоай къахьегамца Даьхен экономически оборонни низ чӀоагӀбергхиларах. КПСС ЦК Пленуме къамаьл деш КПСС ЦК Генеральни секретара М. С. Горбачева белгалдаьккхар, сага вахара хьал тоадара кӀийле хила еза цо тӀа-тӀа дукхагӀа юкъарча гӀулакха юкъе лоаца дакъа. ХӀаране цӀенача дег тӀара, низ ца кхобеш хьега къа да мохк дегӀаухаргхилара дола тешал.

* * *

Ишта К. У. Черненко кхалхарца ювзаенна траурни митингаш хилар «Промавтоматика» яхача НПО Ӏилматохнама институте, «Атагински» совхозе, кхыча предприятей а боахамий а коллективашка. Массанахьа а къахьегамхоша хьакхайкадир КПСС-а цун ЦК-на гонахьа шоаш айхагӀа кхоталургхилар.

МОСКВА КЪАСТАШ Я К. У. ЧЕРНЕНКОЦАРА

Доккха таьзет латт Советски мехка. Кхы детталургдоацаш сецад Коммунистически партен Советски паччахьалкхени гӀорваьннача деятела, КПСС ЦК Генеральни секретара, СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатела Константин Устинович Черненко дог.

К. У. Черненко деррига вахар, цо баь болх беррига дӀабеннабар партенеи халкъаи гӀулакх дара, Даьхен экономически оборонни низ чӀоагӀбара, советски наьха вахара хьал лакхдара, вай социалистически общество массе оагӀора эргаяьккха тоаяра, лаьттара машар ца бохийтараи чӀоагӀбарaн лоаттабеча къовсама.

12 марта 10 сахьат даьлча хьаелларгъя къахьегамхошта Константин Устинович Черненкох тӀеххьара бӀаргтохара из уллача моттига наӀараш. Постамента тӀа дакъа чуулла кӀинг латта Союзий ЦӀеи Колонни Зал траурно кийчъяь я. Дакъан керта ӀотӀаэхка я байракхаш. КӀинга юххе меттахьа ца хьовш карауле латт Советски Эскара тӀемахой.

Постамента юххе цӀеча гӀайбаш тӀа дада К. У. Черненко Даьхенна даь доккхий гӀулакхаш белгалдоахаш тийнна совгӀаташ: кхоъ Социалистически Къахьегама Турпала «Марси ЖӀови» яха дошо майдилг, йиъ Ленина орден, кхоъ Къахьегама Цӏеча Байракха орден, майдалгаш, хӀаьта ишта вошал долча мехкий эггара лакхера совгӀаташ. Укхаза я Ленински преме лауреата знак.

Дакъа чууллача кӀинга уллув латт КПСС Центральни Комитета, СССР Лакхехьарча Совета Президиумо, СССР Министрий Совето, КПСС МГК, Моссовета исполкомо, КПСС МК, Мособлсовета исполкомо, гаргарчеи бовзачабезача нахеи уттадаь венокаш.

Союзий ЦӀагӀа цахаддаш чукхухь керда венокаш: союзни республикай компартей ЦК, союзни республикай Лакхехьарча Советий Президиумашкареи Министрий Советашкарей, министерствашкара, ведомствашкара, парте крайкомашкареи крайисполкомашкареи, парте обкомашкареи облисполкомашкареи, общественни организацешкара.

Дийнахьа 12 сахьат доал. ТӀеххьара К. У. Черненкох бӀаргтоха баьхкар новкъостий М. С. Горбачев, Г. А. Алиев, В. И. Воротников, В. В. Гришин, А. А. Громыко, Д. А. Кунаев, Г. В. Романов, М. С. Соломенцев, Н. А. Тихонов, В. В. Щербицкий, П. Н. Демичев, В. И. Долгих, В. В. Кузнецов, Б. Н. Пономарев, В. М. Чебриков, Э. А. Шеварднадзе, М. В. Зимянин, И. В. Капитонов, Е. К. Лигачев, К. В. Русаков, Н. И. Рыжков. Дакъа уллача кӀинга юхе сийлен карауле бар ишта, КПСС ЦК членаши членалла кандидаташи, КПСС Центральни ревизионни комиссе членаш. Иист а ца хулаш гӀайгӀане латт уж гӀорваьннача партийни паччахьалкхени деятелацара, патриотацара, интернационалистацара, коммунизма идеалаш котъяхара, лаьттара машар чӀоагӀбара ший са ца кходеш къовсам лоаттабаьчунцара тӀеххьара къасташ.

Цул тӀехьагӀа К. У. Черненко гаргарчеи бовзача-безачеи наха тӀаболх Коммунистически партен Советски паччахьалкхени кулгалхой. Царга дег тӀара кодам бу.

Хадаш доацача тоатола хьисапе чакхбувл Колонни Зала чугӀолла эзараш а эзараш а бола нах — духь-духьача ноахалий викалаш, столицаи Подмосковьи къахьегамхой.

Зала чу гӀийло скаш я траурни ашараш. ХӀара кхо минут массаза йоал хувцалу кӀинга юхера сийлен ха. Траурни вахте латт дӀаволлилга вӀаштӀехьдаккхара йолча комиссе членаш, партийни советски балхахой, министерствайи ведомствайи кулгалхой, производстве хьалхалаттараш, военачальникаш, Ӏилмайи культуран деятелаш, общественноста викалаш.

КӀинга юххе гӀолла тӀехбувл столица заводий, фабрикай, гӀишлош еча организацей болхлой, учреждений проектни организацей балхахой, студенташ, дешархой. Берригача советски наха а санна, хьаллоац цар КПСС стратегически курс — К. У. Черненкос даьча къамаьлаш тӀа массе оагӀора обоснована яь йола СССР хьалъяь социализм эргаяьккха тоаяра курс. Цун цӀераца дувзаденна да, Программа керда редакци оттаяра кийчо яра балхий кӀийле хинна дӀаэтта, парте отталь дегӀаенача социализма концепцеш дӀахо кӀоаргъяри конкретизаци яри. Дукха низ терками тӀабахийтар К. У. Черненкос парте наха юкъе беча идейно-кхетам баларен организационни балха формаши методаши эргаяьха тоаяра, цун кадрови политикана, Советий, профсоюзий, комсомола, творчески Союзий, халкъа тӀахьожама органий болх тоабара. Доккха да школа реформа оттаеча К. У. Черненкос лаьца дакъа.

Советски наха лакха мах бу К. У. Черненкос общественни производство дегӀаахара темпаш лакхъяра, экономикана массе оагӀора интенсификаци яра, Ӏилма-технически прогресс сихъяра, боахама механизм эргаяьккха тоаяра, дисциплиней организованности чӀоагӀъяра йоккха йоакхо еш хинна хилара. КПСС ЦК октябрьски (1984 ш.) Пленуме цо даьча къамаьло дӀахо дегӀайоалайир парте аграрни политика, белгалдир Ихачан программа кхоачашъяра, халкъа вахара боарам лакхбара керттера декхараш.

Коммунистически партен Советски паччахьалкхени кулгалхо даим сий а деш дагалоаттавергва партен къахьегамен ветеранаша. Ахархочун дезале ваь Константин Устинович геттара зӀамига волаш волавелар къахьега, кулакашта маьхах болх а беш. Цо дӀахо леладаь деррига гӀулакхаш дувзаденна да комсомольски организацешкеи цул тӀехьагӀа партийни органашкеи даьча кулгалдеча балхашца. К. У. Черненко хиннав ВЛКСМ а КПСС а райкомий отделий заведующи, парте крайкомеи обкомеи секретарь, Молдаве компарте ЦК отдела заведующи, КПСС ЦК отдела заведующии КПСС ЦК секретари волаш балхаш даьд. 1984 ш. февраль бетта хиннача КПСС ЦК аргӀанара йоацача Пленумо чержар К. У. Черненко КПСС ЦК Генеральни секретаралла. Из массехказа хийржав СССР а РСФСР а Лакхехьарча Советий депутаталла. 1984 шера апрель бетта цхьайттазлагӀа хержача СССР Лакхехьарча Совета хьалхарча сессе СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председателлала хержар К. У. Черненко.

Парте тешаме а хеташ К. У. Черненко хьежаваьча ерригача лакхача посташ тӀа балхаш деш, цо хьахьекхад ше тешамеи вохаргвоацеи марксист-ленинец хилар а машари наьха иразн бахьан лоаттабеча къовсама ше низ кхобергбоацаш хилар а. Ӏалаьмате йӀаьхий вахара опыт, кӀоаргга теоретически знанеш, тӀехъльнна политически организаторски способностанш йолаш волча цо доккха дакъа лаьцар КПСС генеральни лини оттаяраи чакхъяккхараи тӀаберзабаь коллективно баьча балха юкъе, парте XXVI съезда решенеш кхоачашъеча, партийни паччахьалкхени балха ленински стиль чӀоагӀъеча.

...Екаш я траурни ашараш. Дакъа чууллача кӀинга юхе вахте латт СССР-а РСФСР-а Лакхехьарча Советий депуташ, Социалистически Къахьегама Турпалаш, производстве хьалхалаттараш, космонавташ, партийни, советски, общественни организацей викалаш.

ЧӀоагӀа гӀайгӀале а болаш йист ца хулаш болх Советски Герзашцарча Низий тӀемахой. Колоннашка ба салтий, летчикаш, фордахой, училищай курсанташ, академей слушателаши преподавателаши. Царна дагадоагӀа 1930 шера К. У. Черненко шийн лоӀаме ЦӀеча Эскаре ваха хилар, из цига 1931 шера Коммунистически парте мугӀарашта юкъе ваха хилар. 1933 шерралца гӀулакх дир доазонца латтача бӀунца хилар чогранични застава партийни организаце секретарь.

СССР Оборона Совета керте латташ, дукха гӀулакхаш даьд К. У. Черненкос мехка обороноспособность чӀоагӀъяра, Советски Герзашцарча Низий тӀема кийчо лакхъяра.

Чоалханеча дунен халкъашта юкъерча хьалашка кӀаьд ца луш болх баьб К. У. Черненко машари дунен халкъашта юкъера кхерамзлеи чӀоагӀъяра, сихдаь герз хьаделга юхатохара, ядерни тӀема кхерам дӀабаккхара тӀаерзаль йола вай парте машара тӀехьара ленински политика чакхйоахаш. Из политика хьал а лийцай, хӀанз лувца а лувц деррига советски халкъо, дегаш цӀена долча берригача наха.

Константин Устинович Черненко дагавохара Колонни зале яьхкаяр партийно паччахьалкхен делегацеш:

НРБ — БКП ЦК Генеральни секретарь, НРБ Паччахьакхен совета Председатель Т. Живков (делегаце корта), БКП ЦК Политбюро член, НРБ Министрий Совета Председатель Г. Филипов, БКП ЦК член, Советски Союзера НРБ посол Д. Жулев;

ВНР — ВСРП ЦК Хьалхара секретарь Я. Кадар (делегаце корта), ВСРП ЦК Политбюро член, ВНР Президиума Председатель П. Лошонци, ВСРП ЦК член, Советски Союзера ВНР посол Ш. Райнаи;

ГДР — СЕПГ ЦК Генеральни секретарь, ГДР Паччахьалкхен совета Председатель Э. Хонеккер (делегаце корта), СЕПГ ЦК Политбюро член, ГДР Министрий Совета Председатель В. Штоф, СЕПГ ЦК Политбюро член, ГДР Халкъа палата президент Х. Зиндерман, СЕПГ ЦК Политбюро член, СЕПГ ЦК секретарь И. Герман, СЕПГ ЦК Политбюро член, СЕПГ ЦК секретарь Э. Кренц, СЕПГ ЦК член, Советски Союзера ГДР посол Э. Винкельман;

КНДР — Корея Къахьегама парте ЦК Политбюро член, КНДР Административни совета премьер Кан Сен Сан (делегаце корта), ТПК ЦК секретарь Хван Дин Об, ТПК ЦК член, КНДР кхыча мехкашцарча гӀулакхий министра хьалхара заместитель Ли Чон Мок, ТПК ЦК членалла кандидат, Советски Союзера КНДР посол Квон Хи Ген;

Куба Республика — Куба Компарте ЦК Политбюро член, Куба Компарте ЦК шоллагӀа секретарь, Куба Республика Паччахьалкхен советеи Министрий Советеи Председатела хьалхара заместитель Рауль Кастро Рус (делегаце корта), Куба Компарте ЦК Политбюрои секретариатеи член Хорхе Рискет Вальдес, Куба Компарте ЦК секретариата член, Советски Союзера Куба республика посол Лионель Сото Прието;

МНР — МНРП ЦК Генеральни секретарь, МНР Сийлахь-йоккхача Халкъа хурала Председатель Ж. Батмунх (делегаце корта), МНРП ЦК Политбюро член, МНР Министрий Совета Председатель Д. Содном, МНРП ЦК член, Советски Союзера МНР посол Ц. Гурбадам;

ПНР — ПОРП ЦК Хьалхара секретарь, ПНР Министрий Совета Председатель В. Ярузельский (делегаце корта), ПНР Паччахьалкхен совета Председатель Г. Яблоньский, ПОРП ЦК Политбюро член, ПОРП ЦК секретарь Ю. Чирек, ПОРП ЦК Политбюро член, ПНР Министрий Совета Председатела заместитель З. Месснер, Советски Союзера ПНР посол С. Кочелок;

СРР — РКП ЦК Генеральни секретарь, СРР Президент Н. Чаушеску (делегаце корта), РКП ЦК Политисполкома член, СРР правительства премьер-министр К. Дэскэлеску, РКП ЦК Политисполкома членалла кандидат, РКП ЦК секретарь И. Стоян, РКП ЦК член, Советски Союзера СРР посол Т. Дудаш;

ЧССР — КПЧ ЦК Генеральни секретарь, ЧССР Президент Г. Гусак (делегаце корта), КПЧ ЦК Президиума член, ЧССР правительства Председатель Л. Штроугал, КПЧ ЦК Президиума член, КПЧ ЦК секретарь В. Биляк, КПЧ ЦК член, Советски Союзера ЧССР посол М. Завадил;

СФРЮ — СФРЮ Президиума Председатель В. Джуранович, Югославе коммунистий Союза ЦК Президиума Председатель А. Шукрия, СКЮ ЦК член, СФРЮ кхыча мехкашцарча гӀулакхий союзни секретарь Р. Диздаревич, СКЮ ЦК член, Советски Союзера СФРЮ посол Д. Друлович.

Советски паччахьалкхен кулгалхо дагавохара декхар кхоачашдир дипломатически корпуса членаша.

К. У. Черненко сий деш дагавехар Московскии ерригача Русен патриарха Пимена а эрсий православни килаза лакхерча духовенства кхыболча викалашта а.

Ӏура денз сарралца Константин Устинович Черненкох тӀеххьара бӀаргтохаш хилар итташ эзараш бола москвичаш. Из дагалаттаргва вайна марксистско-ленински идеяй воккха пропагандист, наьха уйлаш йовзаш а деха доаггӀар хьадехаш а вола кулгалхо, наха дагалаттар фуд ховш, къахьегама наха эшараш теркалдеш вола саг санна.

Советски наха дег тӀара къобалъеш тӀаийцай КПСС ЦК аргӀанара йоацача Пленума решени, КПСС ЦК, СССР Лакхехьарча Совета Президиума, СССР Министрий Совета Коммунистически партега, советски халкъага даь кхайкарал. ГӀорваьннача партийни паччахьалкхени деятела тӀеххьара декхар дӀа а луш, цар дош лу сакхетами организованности лакха а лоаттаеш, шоаш кхы а йоккхагӀча энтузиазмацеи хьинарцеи болх бергхиларах, вай Даьхен экономически оборонни низ шоаш чӀоагӀбергхиларах, Сийлахь-йоккхача Октябра байракх лакха лоаттаергхиларах.

(ТАСС).

ПИСЬМОШ

НОВКЪОСТАЛ ДЕ ТХОНА

Сунженски района Орджоникидзевская яхача станице Мичурина улицагIа вах со. Улица алар эхь долаш я из. ХIана аьлча, кIоагаши сангараши йоахкаш ба цун юккъе гIолла хьалбода никъ. Цул совгIа хьал-Iо ваха йиш йоацаш хотта ба. Из бахьан долаш дIа ца бохалуча шофераша, нах кхера а беш, цкъаза тротуарашка гIолла машинаш хехк. Къаьстта къахет тхона цу улицагIа школе ухача зIамигача берех. Хотта болаш низткъа мара ког ца боаккхалущ, цхьаккха электрически ламначка йоацаш цу улицагIа баьдеча лелача царех кхер ухо.

Доал дара ПМК-7 тIачIоагIъяьй тха улицана. Ханханахьа из тоае езар цу организаце коллектив я. Цхьабакъда, цу хьакъехьа цо деш хIама дац. Кхетаде хала долаш хIама а да-кх из, хIана аьлча, тха улицагIа лела дукхагIйола нах цу механизированни колонна болхлой ба, дукхагIйола машинаш а цигара я.

Цул совгIа, станични Совета решенех улицаш цIенъяра месячник кхайкадаьча хана а хIама дац цига. Хьамсара редакци, новкъостал де тхона из никъ тоабайтара.

Х. ПУГОЕВ.

✦

МАЦА ЙОАГIАРГЬЯ ИЗ ЗАМА?

Эрсий къаьнача кицо йоах: «Цхьан сискалах кхоачам беш мича вах саг». Вай парте а пачхьалкхено а хьалха доахаш да культура айяра болх чIоагIбе, яхаш. Городал бе-башха хила йиш яц, йоах, юрт. МалагIа культура кхоачам ба тха ТIой-Юрта? Школа е хьехархоша беш бола болх дIабаьлча — цхьаккха а бац.

БархI — нийс шу да тха Культура цIа даьга. Цул тIехьагIа кино хьокха моттиг йоацаш дукха ха яьккхар. Киногa хьажа Орджоникидзе ихад тхо, вешта хIанз а хувцаденна хIама дац.

Цхьа-ши шу хьалха парке саьнга ДСП плитаех цхьа кIопилг хьайир, ахкан театр да, аьнна. Цкъа-шозза кино а хьеккар. Кхы хьокханзар. ОагIонца къоргаш а яьха латт. Ахча дIадахар — пайда хьабаланзар. Ишта деш хул хIама?

Эший тхона Культура цIа? Эш. Юрта шортта кагирхой ба. ВIалла хьоадеш дац-кх из хьаделга.

Культура цIа санна юрта эш книжкаш дохка тика е ларек. Ши эзар дешархо, бIаь гаргга хьехархо, дукха лораш, инженераш ба тхо долча. ХIаьта йоккхача юрта книжка эца моттиг яц. Из нийса дац! Нагахьа санна тика хьаяра таро еце, из Iойилла мегаргья почте е хозмаге, цхьа оагIув а лаьца, с безам бале — цхьан школе.

Из болх хьабе безачарна фу хет-хьогI цох?

...Боад къовлалуча хана юрта юкъе гIолла хьо хьавоагIаш хилча хIара кварталий саьнга кагийча наьха пхьегIаш гургья хьона. Цар пхьегIаш я уж цар «клубаш». Дикадар Iомадац цига. Мича гIоргба уж? Кхувш воагIа саг сакъердара тIера хул, дуне довзара, безам эцара тIера. Юрта юккъе сийрда доккха Культура цIа дагIаре — цига дикадар Iомаде гIоргвар, хIанзарчоа гIаьле а, малар а, наха новкъадар а Iомаде вода из цу «пхьегIий клубе».

ВIашагIкхийттача дувц оаха Культура цIа мишта хила дезар.

Укх тайпара сурт да оаха дехкар. Тха юртсовета уллув, парке латт лакха сийрда цIа. Цу чура арахозаш я музыка. Хьо дIачуваьлча кхы а хозагIа я. Чуйнна болх беш я кружокаш. Цхьаннахьа музыкальни, вокха оагIорахьа мольберташта хьалкашка латташ къона художникаш. Шоай дезал нийсача наькъа тIа боалаш хиларах гIадбахача даьшта-ноаношта лекци еша моттиг. Ма дукха хоза хIама дар-кх тха хьаде... моттиг яларе. Маца йоагIаргьяхьогI из зама, мала хьожаргва цу дешага?

Б. ИЗНАУРОВ.

● Коммунистех дола дувцараш

МАШИНИСТ

Шовзткъа шу гаргга йолча хана никъ баьб Гудермесски локомотивни депо машиниста Антипенко Иван Захаровича. ХIаьта из километрашца лаьрхIача доалаш а дац гIулакх, хIана аьлча, уж а бе-бе хиннай, вахаре йоахаш хинна урхенаш а духь-духьа яр.

Оалаш ма хилара, боккъонца вола ший гIулакха говзанча хилара йизза къахьегама школа чакхъяккха йийзар цун а. ДIаиха шераш дагаухаш цунна цIаккха бицлац ший хьалхара хьехамчий А. Г. Галкин, З. Д. Литвиненко, Н. И. Корчма.

ТIаккха тахан депо эггара говзагIа болча машинистех вола из ше а вац къоначарна хьехам бара, парна кхетам балара хац низи кхобеш. Укхаза духхьашха электровозаш лелабе ваьнарех цаI ва из.

Укх шера ткъаь итт шу дуз Иван Захарович коммунист вола. Цудухьа ший балха гIулакх догцIена кхоачашдаь ца Iеш, общественни вахаре хьинаре дакъа лоацилга а массазара декхар лоархIаш ва из. Халкъа тIахьожамхой керттерча группа член а поездаш дIа-юка лелара кхерамзлен общественни инспектор а ше хилара тарра, цо даим тIахьожам лоаттабу тепловозашта ремонт лерттIа йой хьожаш, брак ераща, кхоачамбоацараш нийсдолийтарашца машар боацаш ва. Къаьстта чIоагIа йоакхо ю парте а къахьегама а ветерана электроэнергена, доагора кхомбара деша. ДIадахача шера балха итогаш йича гучадаьлар электроэнергена, доагора кхомбара даькъе цо баьнкха хьокхам эггара лакхагIа болга. Цунна карагIдаьннад цхьан шера 55 эзар киловатт-сахьат электроэнергии йиъ эзар гаргга тонн дизельни доагори кходе.

Къахьегама совгIаташца накъаваха лаьрхIад доккхача датана. Коталон ден сийна ший гIончаца цхьана, шин рейсагIа даьккха ахча Машара фонде дIадала лаьрхIад цар. ХIаьта хургйолча XXVII съезда хьалхашка ше къаьстта бехктокхаме лоархIаш ва хьалхалатта машинист, хIана аьлча цул хьалха хиннача XXVI съезде Нохч-ГIалгIайчекера делегат а волаш дакъа лоацаш ше хиннадаь, цун решенеш кхоачашъеча боккхагIа бола мул баккха ше декхарийла хеташ из воландаь. Цудухьа карарча шера нормал совгIа 6 эзар тонн безагIа бола мухь тIабола 15 состав дIа-юха йига дош деннад цо.

Гудермесски локомотивникашта юкъе дукха ба производства боккъонца бола дай санна къахьегараш. Уж даим уйла еш ба шоай балха тIа нийслу «готтига» моттигаш дIаяхара, чурча резерваех дикагIа пайда эцара, хьалхалатта опыт караерзаяра. Цу тайпарчарех ба шоай хана И. З. Антипенко новкъосталца балха говзал караерзаяь, коллектива вахаре йизза моттиг хьа а лаьца дIаэтта бола машинисташ, инструктораш. Царех ва В. П. Белоус, Ш. Куразов, С. Кабанов, кхыбараш.

Уж бар шоай воккхагIволча новкъостаца Иван Захаровичаца Московски машиннаькъа локомотивни бригадаша еза составаш дIа-юха кхувлара дIайолаяьча кердача балха метолегIа къахьега баьннараш. Цу тайпара беча балха маIан фуд аьлча. из да вIашагIхетта шиъ состав цхьан локомотивацен кхо состав шиннецен кхувлилга вIаштIехьдаккхар. ДIадахача шера депо коллектива вIаштIехьдаьннад шолхаьккха 1737, кхолхаьккха 35 состав шоай кхача езача дIакхоачае. Бакъда, цох хьабоала пайда шеко йоацаш боккхагIа бале а из вIаштIехьдаккха атта доацилга хьахьенхад хано.

Цу хьакъехьа шийна хетараш дувц И. З. Антипенкос. «Цкъа-дале, машинисташ шоаш цу гIулакха психологически кийчбенна а практически опыт йолаш а хила беза. ШозлагIа-дале, цу тайпарча рейсагIа бода локомотив, вагонаш шоаш мел эшачунца Iалашъяьй кийчъяьй хиланза яргьяц, къаьстта цар тормозной системаш. КхозлагIа-дале, цу тайпара араяьнна еза состав наькъагIа хийцца Iочакхъяллийтара, лийрхIача дIакхаьчача кIаларбараш из дIатIаэцара, кийча ца хилча а далац гIулакх. Локомотивщикий бригадай шоай декхар аьттонца кхоачашде карагIдаргдац компрессорни станци хийцца болх беш ца хуле. Цхьаькха цхьа хIама а да кердадар доаржадеча новкъарле еш. Шолха а кхолха а яьха составаш вIашагIйохкаш хилча узлови станце из де паргIатонаш хилац. транзитагIа йолхача поездашта тIехъяьнна дIаяхара новкъарлеяаш ю.

Халонех къахкаш воацача сага даим корадоагIа тIадилла гIулакх, хIаьта из тешшаме кхоачашде из кайоалаш хилча цун сий а ду. ТIеххьара хиннача КПСС Гудермесски городской а, Нохч-ГIалгIай областной а партконференцешка парте горкомен обкомен членалла хержав из. ХIаьта дукха ха йоаццаш Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Совета депутаталла хержав И. З. Антипенко.

М. ОСМАЕВ.

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

Дуарте режима эскара кхы тIа а низ болаш хIамаш етт сальвадорски патриоташа. Укх тIеххьарча пхе шера вийна а човнаш яь а 20 эзар салте ваьккхав повстанчески низаша сальвадорски эскарах. ХIанз мехка ерригача територе кхаь даькъах цхьа дакъа партизанашка да.

СУРТА ТIА: Фарабундо Марте цIерагIча къам мукъадаккхара Фронта бIухой марше ба.

КОМИН-ТАСС сурт.

Заданех лоархIабир

Грозненски биохимически заводе премиксай цех хьалъеш латташ ши шу совгIа ха яьккхар. Цу лоархIамеча гIишлон генподрядчик яр Нохч-ГIалгIай гIишлон управлене СМУ-9 коллектив. Цунна нийслуш хинна халонаш дукха яр. Проектни субподрядни организацеша чакхдаха дезаш дола гIулакхаш къоастадаь дацар. Цудухьа, цхьадола балхаш кхоачашдара йола график цкъа санна дукхаза а телхаьяр.

Балха тIа гIишлонхошта нийслуш йола халонаш чоалханегIа йийрзар хьалъеш йола премиксай цех заводерча болх беш йолча мощносташта геттара юхе дIатIаэза хьалъеш хиларца. Цех хьалъе езача моттиге хинна сооруженеш ханнахьа дIа а яьха площадка кийч ца ярах из хьалъеш латташехьа цкъа санна дукхаза хувца йийзар гIишлон балхий технологи. Укхаза чIоагIа эшаш йола 24 метр дIоахал дола фермаш мичахьара яхьаргьяхьогI яхаш дукха уйла е йийзар (уж хьаеш яцар Грозненски аьшкбетона конструкцей заводе).

Лакхе белгал мел яьха халонаши кхоачамбоацараши нийсдаларал совгIа гIишлонхошта къаьстта хала шу хилар пятилетка дийлагIча шерах. Сенца дувзаденна дар из? Хила езаш йола оборудовани ханнахьа хьа ца кхоачаш тIехьаяьлар, ханнахьа хьакхачанзар цеха тIатохаш дола, пенашка, ийнашка дIадохийташ дола аьшк, кхыйола материалаш.

Цхьайола субподрядни организацеш яр шоашта оттаяь йола заданеш кхоачаш ца еш. Болх юкъах боахаш моттигаш нийсъелар яхь лелаеча каменщикаша ший ханнахьа отделочникашка болх дIаболабе йиш хургйолаш гIулакх ца дарах е отделочникаша кхычарна шоай бехкагIа балха тIа хьовзам барах.

Нийслуш хинна уж ерригa халонаш эшайир шоай хьинари низи кхо ца беш творчески къахьегаш хиннача гIишлонхоша. Цех болх бе йолаешай, цо арахецаш я мехка халкъа боахама Iалаьмате чIоагIа эшаш йола продукци. Цех ала йиш йоацаш йоккха предприяти, бIарчча комплекс я из шийна чуйоагIаш 26 объект а йолаш. Керттера корпус я цун 40 метр лакха а йолаш, элеватора таралесташ я цун силосни корпус, ишта дика хьалъяь я технологически «этажерка», диазза вIаштIара яь административно-бытовой здани. Цига йолаш я зерносушилка, гараж, кхыйола йоккхий а зIамига а сооруженеш. Лоацца аьлча цех я заводе чухьнахьа хьалъяь боккъонца йола бIарчча завод.

Цех хьалъечара тIеххьара балхаш чакхдоалача хана, шоай къахьегами социалистически яхьи хьаькъалца вIаштIехьа а яьккха из лоархIаме гIишло ханал хьалха эксплуатаце дIаялара шоай низи хьинари кхо ца деш къахьийгар гIишлонхой, монтажникий, заказчикий коллективаша. Цхьаккха тайпа боарам а боацаш. дийца варг а воацаш чIоагIа дика къахьийгар цех хьалъеча болхлоша, инженераша, прорабаша, мастераша, гIишло хьалъечара организаторашеи кураторашеи. Хьалхашка латта декхараш дизза кхоачашдара цар дерррига низаш тIадерзадир партийнии советски органаша. Нохч-ГIалгIай гIишлон управлене кулгалхоша, партийни организацеша. Шоай ха а ди а ца къовсаш цех сихагIа болх бе йолаялийтара дукха болх бир цар а.

Коммунистически хьисапе къахьегарца премиксай цех хьалъеча белгалъяьлар СМУ-9 йоккха опыт йола гIишлонхой З. Н. Кургускина, А. Н. Мельникова, В. П. Василенко, Х. Дубаев, В. В. Вихляев, № 10 йолча специализированни гIишлонмонтажни управленера Б. С. Сорокин, № 7 йолча треста ГМУС-ра С. П. Пристинский, Грозненски аьшкбетона конструкцей заводера И. Л. Бугаеви З. Индербиеваи керте латтача, кхыча бригадай коллективаш. Из цех хьалъеча хьинаре къа а хьегаш, Кхачан программа кхоачашъеча дизза дакъа лаьцар цар.

Ший ханнахьа премиксай цех хьалъеча 24 метр дIоахал дола фермаш хьаяра вежарашха дола новкъостал дир Къулбаседа ХIирий республикерча доттагIаша а.

Ханал ши бутт хьалха шера 40 эзар тонн премиксаш арахецаш йола цех хьалъяь а яьккха эксплуатаце дIаялларах Нохч-ГIалгIай гIишлон управлене начальника Э. Э. Исмаилова, Грозненски биохимически завода директора В. Я. Чиркова, «Союзминмонтажспецстроя» Кавказски производственни распределительни управлене керттерча инженера А. Г. Водолазова цIерагIа из боккха толам баккхарах уж керте латташ йола коллективаш даькъала ювцаш, царна чIоагIа баркал оалаш Москверча Главмикробиопрома коллегегара правительственни телеграмма кхаьчар дукха ха йоаццаш.

— Премиксай цех ханал хьалха хьалъяь а яьккха эксплуатаце дIаяла низ кхаьча шун хьинарах доккхал а деш, баркал ях оаха шоана, — йоах телеграмма тIа.

В. ЕВДОКИМОВ,
Нохч-ГIалгIай гIишлон управлене «Строитель» яхача дукха тираж йолча газета редактор.

Школе ше дийша ваьлча Назрановски совхоз - техникума ферме балха венав Муталиев Шамал. Ший декхараш дика кхоачашду къоначча скотника. Моттиг нийсъялийтаяц шоай ханнахьа рационага хьежжа хьайбашта доакъар ца дуллаш, арадаьха царна фо ца кхетийташ, кхы тIа эшаш дола Iунал ца деш. Балха опыт йоккха еце а ше хьадер тешшаме ду Муталиева, хьинар ца кходеш къахьег. Цудухьа хIанзле белгал а ваьннав.

СУРТА ТIА: Назрановски совхоз - техникума къона скотник Муталиев Шамал.

С. ПУГОЕВА сурт.

Афганистан—тахан

АФГАНИСТАНА ДУХЬАЛА ДIА ЦА ХЬУВШ БУ ТIОМ

Со эггара хьалха Афганистане а хинна цIаьеча денз пхи шу даьннад. Цу хана сона бIаргадайна хIама исторически романа оагIош тIара Iодаьлча санна дола, цхьа бокъонца доаца дуне морг хийтар сона: лаьттанна, хина, наха — феодальни доалахье, михьаръяьнна дин фанатизм а йолаш йоазув-дешар ца ховш бола нах, йохка-эца хIама санна лелаю кхалсаг. Аграрни мохк бар из, цигара производства способаш кхыметтел юкъерча бIаьшеренешкарча Европана а архаични хеталургйолаш. Хала декхараш дар апрельски революцена хьалхашка лаьттараш: мохк бIаь шера тIехьабисар, эксплуатаци, йоазув - дешар ца ховлга, къел, кхал сагагара доастама хьал, яьнна лела племенаш екъаенна хилар, боахама доал дара феодальни способаш дIайоахилга. Мехка демократически правительства еш йола эргалонаш 1965 шера вIашагIъеллача Афганистана Халкъа - демократически парте программага хьежжа еш я. Эггара къизагIча репрессеех чакхъювлаш йийзай цун, хIаьта 1978 шера лостам тела феодальни боадонера мохк хьабаккха безаш йола революце низ а хинна дIаэттай из.

ДIадахача шерашка боарам боацаш чIоагIа боккха хиннаб НДПА ший низ, лакхъеннай цун авторитет: нагахьа санна 1978 шера апрель хьатIакхоачаш цун мугIарашка 18 эзар саг хиннавале, хIанз 120 эзар совгIа саг ва. Партеца ба мехкарча 30 къамахи племенехи бола викалаш, ахаш совгIа бола цун членаш 30 шерад къонагIа ба, нагахьа санна мехка бахача беррригача нахах 90 процент гаргга бараш йоазув-дешар ца ховш бале, парте членех 70 процент бараш мел хинна а образовани йолаш ба.

Афганистане Iаьдала керте демократически правительство оттаро США чIоагIа реакци хьоайир. Хьалхарча денношке а денз Афгански революци дIаяккха гIерташ яр Вашингтон регионе хьалхагIа ший хинна, Иранера шахски режим дIаяккхарах карара яьнна позицеш юхаоттаяр духьа. Американски тIахьожам болаш йола режим Афганистане оттаяр Советски Союза гоннахьа йохкаш латтача базашта цхьаькха а IотIакхетара маIан долаш хургдар.

ХIаьта а, эггара критически ха хьатIаэттача хана ций аьттув баккха хайнад афгански революцена. Республика правительства новкъостал дийхар 1921 шера денз Афганистан массе оагIорахьара хьаллоацаш хиннача Советски Союзагара. Ший экспансионистски планаш ехачул тIехьагIа пропагандистски миф хийцай США-с советски оагIонгахьарча солидаростах «оккупаци» аьнна цIи а тилла. Американски империализмо гIоттадаь, къонача демократически республикана духьала цхьаккха хIама бе-башха ца хеташ йола пропагандистски кампани йолаяра бахьан а хинна дIаэтта «афгански дош» оалаш дар США азиатски региона чурча гIулакхашта аьттув ца боалаш юкъегIертарах, дерригача дунен тIа, цу даькъе Латински Америке а, лелаеча экспансионизма американски политиках дIакъоастадаь дувца йиш йолаш дац. Халахете а, афгански событеш лерттIа кхета ца еш, кхычар, ард вай малхбузеневропейски, овдан тIара уж кхетаеш бола цхьацца цхьоагIонхой ба ВIашагIкхийттача Штатий.

ЛоархIамегIара эргалонаш лоаццача ханашка чакхъяхар, цу цхьан хана чурчеи арахьарчеи контрреволюцена духьала а латташ, — Iалаьмате чоалхане декхар. 1978 шера апреле денз соцаш яц юкъе моттигера феодалаш а, реакционни духовенство а, «вежарийбусалбай» бандаш а ЦРУ-рен пакистански эскареи инструктораш а болаш йолча контрреволюце диверсеши террори. ХIаьта американцаша, Кабулерчеи Исламабадерчеи посольстваш-карча шоай агентурах пайда а эцаш, довнаши тийшабалхаши гIеттаду къонача республикана духьала, вайна, латиноамериканцашта геттара дика ховш ма дарра.

ХIанз, эггара хьалха Афганистане со хиначул тIехьагIа денз пхи шу даьлча со тийшав: мехкара революционни процесс юхаластаргйолаш яц. Из дIахо йода. Укх шера 10 январе, НДПА вIашагIъелла 20 шу дизара хетаьча торжественни собране къамаьл деш, афгански революце лидера Бабрак Кармала афгански халкъа цIерагIа хьанхайкадир революци лоарзагIа ца йоалаш дегIаухаргйолаш хилар. Ишттал чIоагIа исторически дог тийша хилара эша хаьддаи реальнии бахьанаш долаш да. Афганистанера политически революци дегIаух экономически, социальни, культурни революце ларда тIа. Революци яьннача тIехьагIарча шерашка лаьтта кхаьчад вIалла лаьтта доацаш а лаьтта кIезига долаш а хиннача 300 эзар совгIча ахархой дезалашка, пачхьалкхено новкъостал ду кредиташца, юртбоахама техникаца, дIадувча фуца, удобренешца. Юртбоахама секторе йоакхаш йола валови продукци ворхI процент дукхагIа хиннай. 1978 шера апреле денз мехка хьал а яь, эксплуатаце дIаеннай 79 промышленни предприяти. Укх тIеххьарча пхе шера шозза лакхдаьд алапеш, предприятешка вIашагIъехк медицински пункташ, йоазув-дешар ца ховлга дIадоаккхаш йола курсаш. Мехка исторе чухь духхьашха вIашагIъехкай профессиональни союзаш. Цхьа миллиони ах миллиони саг Iомавеннав дешен яздеш. Мехка дахача дерригача къаматен народносташтен цхьатарра бокъонаш еннай закона тIа чIоагI а яь. Ширача афгански лаьттан тIара дIайоалаш латт боадо, сийрда кхоане кхоачаргья цунга.

Рикордо САКСЛУНД,
уругвайски журналист.
(АПН).

Хьувкъама—тешаме лард

ТЕССА ДИТАД ГIУЛАКХ

Кхаш хьаьндара республике кхайкабаьча шин бетта 125 эзар тонн органически удобрени дIалхьа езаш я Сунженски районе. ХIаьта мишта лел уж балхаш? Халахете а геттара во лел.

Района дукхагIйолча колхозийи совхозийи кулгалхой, специалисташ шоай кхашка органически удобренеш «Сельхозхимия» объединене дIаяхьарга хьежаш багIа. Геттара во вIаштIехьбаьккха бу кхашка органически удобренеш дIакхахьара болх «Сельхозхиме» а. Лаьтта хьаьндеш ши механизированни отряд я цун. Царех цаI «Победа» яхача колхозе болх беш я хIанз. Ший декхараш цо мишта кхоачашду хьажа дахача тхона бIаргадайна сурт нийрча дар.

Цу колхоза ферма коадIачудаьлча (хIаьта органически удобренеш цигара дIакхухь механизатораша) бульдозер мара цу отряда цхьаккха техника яцар. Цига «Сельхозхиме» механизированни отряда начальник Глебов Василий Васильевич духьалкхийтар тхона.

— Мичаб шун нах, укхазара болх чакхбаьннаб шуя? — хаьттача:

— Селхан баьча балхах лзъяьча товаро - транспортни накладнешта, баь боаца болх язбаьб оаша, аьнна ферма заведующе Хамхоев Висангире кулг а ца яздеш, цунна эгIазбаха Карабулаке болх бе дIабахаб-кх, — жоп делар Глебова.

— Ай, накладноех дар-м тIехьагIа къоастаде йиш ма ярий, укхаза бе болх боллаше а механизатораш Iа дIа мишта бахийтаб, аьлча:

— Со укхаза хьавалехьа бахаб уж, — жоп делар цо.

Цхьайтта сахьат даьннадар тхо ферме долаш. Ший отрядерча механизатораша мишта болх бу, царна фу эш хьажа «ханнахьа» вена хиннавар начальник а. Органически удобренеш дIакхухьаш механизатораша ю рейсаш дIаязъеш вола учетчик лаха дагахьа машин ферма коанаIарашкахьа юхаерзайича, тха никъ а лоацаш спа хьаэтар ГАЗ-53 яха машин. «Сельхозхимия» керттера агроном Газмагомадов Салман вар цунца венар.

— Мичай укхаза болх бе бесаш йола шун отряд? — оаха хьаьттача:

— Района тайп-тайпарча юргашка бах тха механизатораш. Уж хьакхувлаш лаьрхIа автобус я. Из ехар тахан Iуйрийна. Цунна меттел дIалхийта кхыйола машин лахалехьа ха дIаяхар. ХIанз укхаза хьатIайоагIаргйолаш я лафеташ лелаю 18 трактори ши погрузчики, — жоп делар Газмагомадова.

Цо дийцачунга ла а дийгIа:

— Карабулаке болх бе яхаеций вай отряд? — хаьттар цунга Глебова.

— Малав из хьога аьнар? Яхаяц. ХIанз укхаза хьая езаш я. Волле, вай базе а вахе погрузчикаш, сихагIа укхаза хьайоагIаргйола гIулакх вIаштIехьдаккха, — аьлар Газмагомадова.

Цар шоайла дийцачунга ладийгIача, кхетаде хала дацар Глебов, ший отряд а яйна, из мичай ца ховш хьувзилга. ХIаьта из доккха эхь а дар. Кулгалхо ишта хилча механизаторий болх дIа ца бахар вIалла тамаш е езаш хIама а дац.

Ферма коанаIарашка тхо дIатIадахача Хамхоев Висангирена го а баь цу юккъа хьатIабаьхка «Сельхозхиме» механизатораш латтар. Хьалхарча дийнахьа баьча балха язъяьча товаро - транспортни накладнешта кулг язде дехар деш бар уж Хамхоевга. Цу хьакъехьа долчох оаха шийга хаттар дича:

— Селхан укхаза дIайинхьача органически удобренешта нийсса учет яьяц, механизатораша фермера ю хIара рейс дIаязъяра оттаваьча саго. Цо приписка яьй. Из гуш да цо даьча йоазонга хьежача а. Хьалха цхьа бос болча шаькъаца даьд из, тIехьагIа кхычунца. Хьалха даь йоазув бакъахьа хет сона, хIаьта тIехьагIа приписка еш даьд. ХIаьта ца баьча балхах ахча аз лург а дац, — аьлар Хамхоева.

— Ше леладер фуд а ца ховш, массе хана малар мелла хулача шун учетчико тайп-тайпара бесаш долча шаькъаца йоазув дарах тха фу бехк ба? Селхан, масала, укхаза болх беш хинна механизатор Акиши а ший тетрада тIа дIаязваь хиннавац шун учетчико. Цул совгIа, ах дийнахьа цо болх бир, тIаккха — тхона малий ца ховча цхьан кхалсаго, — аьлар механизатора Хашиев Бахьаудина.

— Малав шун учетчик? — хаьттача:

— Нальгиев Хьусен ва. Балхара дIа а ваьккха хIанзза цIавахийтар аз из, — жоп делар ферма заведующе.

— Из-м тахан а маларах кхийтта вар, — тIатехар механизатора Молчанов Юре.

Иштта дIа-юха къамаьлаш деш, хIаьта хоадамболлаш соцам ца беш латташ хьатIавера колхоза керттера агроном Бугаев Михаил а. «Сельхозхиме» механизатораша кхашка дIайинхьа органически удобренеш лаьрхIачул тIехьагIа накладнешта Хамхоева кулг яздергдолаш хоадам бир тIеххьара а. Цу дийнахьа механизатораша бергболча балха учет ше е лаьрхIар ферма заведующе.

«Сельхозхиме» цхьаболча механизаторащца барта а вахa, Хамхоева яхача тайпара, учетчико приписка яь хила а тарлу. ХIана аьлча, цу ферме лафеташ тIа органически удобрени тIайотташ шин погрузчико болх бир оршотдийнахьа а шинардийнахьа а. Царех цхьане балха норма 200 тонн я, шоллагIчун 700 тонн. ХIаьта цу шин дийнахьа 2500 тонн гаргга удобренеш дIайинхьай кхашка, учетчико даьча йоазонга хьежача. Шин погрузчико нормаш тIеххоачашъеш болх беш хилча-м, иззал удобрени дIаяхьа механизаторашта карагIдала а мегар. Цхьабакъда, из ишта хиннадац. Оршотдийнахьа, масала, делкъал тIехьагIа кхоалагIчох ах даьлча сарралца тоа ца еш лаьттар дийнахьа 700 тонн тIайотта низ болаш йола погрузчик. Цул совгIа, кIоага чура удобренеш хьалъяха Iочу а ца кхоачаш йисар зIамагIйола погрузчик. Иштта дукха кхоачамбоацараш нийсделар шинардийнахьа а. ХIаьта цу темпаща болх беш шин дийцахьа 2500 тонн удобрени кхашка дIайихьай, аьлча, теша хала да.

Шийтта сахьат даьннадар тхо цу фермера дIадолхаш. Лафеташ тIехьайийза тракторaш ерригаш хьаена латтар. Цхьабакъда, йоккхагIа йола погрузчик йоацаш яр, хьакхачанза вар из хьайоалае ваха Глебов а.

Кхы а цхьа хIама да, Оршотдийнахьа еха латташ ах ди доаккхаргдацар погрузчико, республика толашагIа йолча «Сельхозхиме» отрядашка санна, технически гIулакх дара, эшшача хана доагор чудоттара удобренеш дIакхухьача отряда «техпомощь» яха машини заправщики енна яларе.

Лоацца аьлча, механизатораша беча балха тIахьожам лоаттабара, цар къахьегам вIаштIехьбаккхара гIулакх тесса леладу цу района «Сельхозхиме» кулгалхоша. Из къаьгта хьахьекхар 27 феврале «Победа» колхоза ферме тхона бIаргадайнача сурто а. 10 феврале денз 27 февраль хьатIакхаччалца 6114 тонн мара кхашка органически удобренеш дIайинхьаяц «Сельхозхиме». Кхыча тайпара аьлча, шин бетта план 7.4 процент мара кхоачашъяьяц.

Л. ОГАРЬ,
химизаце республиканска станцера йоккхагIйола районни агрохимик;

Э. ТОЛМАЧЕВ,
Сунженски района «Знамя труда» газета болхло;

М. ХАМАТХАНОВ,
тха спец. корр.

Хьадувла, дагадовла вай!

ГІАЛГІАЙ ГРАФИКА ЦХЬАДОЛА ДЕШАШ

«Сердало» тІара дискусси гІалгІай меттах лаьца яц. Из гІалгІай йоазох лаьца я. ХІара йоазув долаш мел бола мотт лел шин формагІа: багахъювцача (устни) формах, йоазон (письменни) формах.

Цудухьа, меттах лаьца долча шоай могалерашка автораша къоастаде деза дувцаш дар малагІча, меттах, цул малагІча формах лаьца да. Масал доаладергда вай — И. Оздоевс язду: **«Лура дожаре латтача лоІаме формашка чаккхе — чоа хила еза, хоттарг дожаре — чох хила еза»**. ГІалгІай къамаьле нийслу цар варианташ: **аьнначох—аьнначунах, аьнначоа — аьнначунна**, бакъда, бакъахьара, литературни формаш хургья шюллаьІъяраш: **аьнначунах, аьнначунна.** Литературно - йоазон мотт дукха - дукхагІа нормировании мотт ба, из хьокхам луш дола къамаьл да. **Аьнначунна, аьнначунах** яха варианташ нийсагІа я. Цкъа-дале, исходни, юххьанцара формаш я уж. шюзлагІдале, мотт цІена, дика бувцара къамаьле лелаш я уж. ХІаьта **аьнначох, дикачох** е **аьнначоа, дикачоа** яха формаш оазий хувцамаш бахьан долаш хьахиннай: юкъера сонорни оаз **(Н)** Іо а ежа, шин мукъача оазах е дифтонг хинна е кхыча тайпара эргаьннай из: — **чунна — чоа, чунах — чох.** Уж формаш лархІа еза къамаьла (устно-разговорни).

Оазий хувцамаш массадолча метташка хулаш да. Уж тайп-тайпара хул. Царна духьал отта цу метта йоазув деце, цар мотт чІоагІа эргабоакх, дош Іилманна мара довзаргдоацача доакх.

ГІалгІай графиках ала деза, цхьаццa айпаш нийха доахке а, из бІарчча хьакІйцача мегаргйолаш я. ХІаьта юх доахка айпаш дІадаха а деза.

Эггара доккхагІа дола цун айп да, дІаьхеи лоацеи **(а)** къоаста ца дар.

ГІалгІай метта мукъаза оазан дІоахал — лоацал тохарца (ударенеца) бувзам болаш дац: мукъа оаз йІаьха а лоаца а хул шийна тохар доже а, ца доже а. Вешта аьлча, тохар дожа мукъа оаз йІаьха а, лоаца а хила йиш я, из ца дожар аьнна а, мукъа оаз йІаьха а, лоаца а хул. Цудухьа деша шейола слогаш йІаьха хила йиш я **(даьга дулх)**, шеяраш лоаца хила а йиш я **(саца).** **(а)** яхача оазан дІоахало е лоацало деша маІан къоастаду, цудухьа дІаьха **(а)** а, лоаца **(а)** а шоай кортамукъале а йолаш (позицеца ювзаенна йоацаш) оазаш и, уж ши фонема я. ХІаьта уж дІаязъеш а, тайп-тайпара ши алап хила деза е кхьйола белгало хила еза.

Эрсий метта а да дІаьхеи лоацеи **(а): сад** дІаьха **(а), (сады)** лоаца **(а),** бакъда, укхаза мукъача оазан йІоахал — лоацал тохарца ювзаенна я, кортамукъале йолаш хьисап дац: **(а)** дІаьха да тохар доже, лоаца да, — тохар ца доже. Цудухьа дІаьха **(а)** а, лоаца **(а)** а цхьа фонема я, царна цхьа алап мара эшац.

З. Мальсаговс лаьрхІай дІаьхача **(а)**-нах, лоацача **(а)**-нах ши фонема. Цудухьа къоастаьй цо уж шин алапаца: дІаьха **(а) — «а»**, лоаца **(а)** — вІашагІадувзаденнача шин алапаца («а»-нах дІахетта **«е»**). Из алап юха юкъе доаладе деза. З. Мальсаговс латински графиках даьккха алфавит эрсий графика тІа хьатІадаьккхараша уйла ца еш юкъера дІадаьккхад из. ХІирий алфавите из алап дитад, хІанз долаш а да.

Дискуссе дакъалоацаш мелбараша кхетаду дІаьхеи лоацеи **(а)** тайп-тайпара дІаязде дезалга. Цхьабараша йоах, дІаьхача **(а)**-на тІа «тохар хьарак детта» (И. Оздоев, «Сердало», 3. XI. 1984 ш.), вокхар йоах **(а)**-на тІехь, цун йІоахал хьагойта **«ь»** уттаде (Х. Эгиев, М. Вышегуров—«Сердало» 18. XII. 1984 ш., 15.01.1985 ш.), дІаьха **(а)** шин **«а»**-ца язде (I. Кодзоев — «Сердало» 13.XII. 1984 ш.) и. кх. дІ.

Хьожаргда вай цу предложенешка. И. Оздоевс яхачунах ала деза: гІалгІай метта тохар даим цхьан метте — деша хьалхарча слога тІа дож. Цудухьа тохара хьарак увттадар вІаштІехьдац. ХІаьта деша мела йола мукъа оаз йІаьха яле, массайттаза оттаде ма дезаргдий из. Цул совгІа, дешархой билингваш (ши мотт — наьна мотт, эрсий мотт, ховш, лелабеш бола нах) кегаберг-ба вай. Эрсий метта ударени хьагойташ дола хьарак гІалгІай метта мукъача оазан йІоахал хьагойташ леладой. Цхьаькха а да; яздеш, даим кулг тІера а доахаш, хьаракаш увттаде атта дац, ха йоргья, йоазув ше ийрча даргда, типографе болх тІакхетаргба.

(А) яхача оазан йІоахал хьагойта **«ь»** увттадича а вІаштІехьахургдий-хьогІ: из алап вай толамца леладу фонема **(аь)** хьагойташ **(хьаваьнна цІа, даь гІулакх)** е лаьа тІара мукъаза оаз **(хь)** хьагойташ **(хьинар, хьисап).**

Дукха аттагІа а, дикагІа а да ше хиина йола традици юхаметтаоттайича: дІаьха **(а)** дІаязду **«а»** алапаца, лоаца (а) дІаязду вІашагІдувзаденнача шин алапаца («а»-нах дІахетта «е»).

Мел атта да деша, шек доацаш, масала: **юрта ваха ваха воал со, е хІанае бу наха хьовзаем** (хьажал «Сердало», 16.II. 1985 ш.). ХІанз вай йадеча бесса, **(а)**-на йІоахаллоацал белгалйоацкхаш, цхьа юкъ яккха еза, хьовзам бер малав ца ховш (е цар бу е царна бу хьовзам).

Вож мукъа оазаш а хул лоаца а йІаьха а *, бакъда, цар Іояздеш, Іодешаш дукха хало яц вайна. Дукхача моттигашка цар йІоахаллоацал фонетически позицета хьежжа хул: слог йийла яле — мукъа оаз йІаьха я **(де-ша, ле-ла, дув-ца),** слог къайла яле — саз лоацлу **(деш, лел, дувц). «Е»** яхача алапо хьагойт лоаца а, йІаьха а хулаш йола дифтонг **(ие)**, лоаца монофтонг **(е).** Из бахьан долаш а нийслу омографаш (тайп-тайпара дІаоалаш долашехьа а, цхьатарра дІаязду дешаш): **декъа цІеноша, цІенош декъа деза** и. кх. дІ. ВІалла омографаш, йоацаш вагахьа мотт хилаш (хьажа эрсий меттала **целую неделю, целую ребенка, дорога длинная — мать дорога**). Укхаза деша маІан къоастаде, контекста, дешай аргІано (порядок слов) дугІо тоъаргда.

И. Оздоева, цунна тІехьа кхычар а йоах, дешай маІан къоастадар духьа, зовне аффрикаташ шин алапаца язъе еза, масала, **моз — модз, бож — бодж.**

Цу дешашка **(модз, бодж)** дз, дж, нийседенна, оазий хувцамаш бахьан долаш: **(з)** е **(ж)** деша йисте нийсделча, царех **(дз), дж (хул) веза — ведз, хьажа — хьадж.** ХІаьта уж дешаш хувцаделча, уж оазаш йисте хургйоацаш, **(з), (ж)** юха метта овтт: **модз—мезо, модж — можамаш, бодж — божо.** Уж предложенеш хьанийцача, цхьан деша формаш тайп-тайпара язъе езар. ТІаккха даим, массайолча формашка аффрикаташ долаш дола дешаш цхьан алапаца яздергдар вай **(жур, жим, зип),** хІаьта аффрикаташ фонетически хувцамаш бахьан долаш нийсъеннача **дз, дж,** яздергдар. Цул совгІа, цІера дожаре фонетически варианташ а я: **модз-моз, модж-мож.**

Йоазоно тІаьца езараш, оагІув хьаллаца безараш **моз, мож, бож,** и. кх. дІ. формаш я. Деша йисте **дз, дж** ца яздарах, Іодешаш дувцаш дар, **моз** да, е **моза** ба, ца къоасталуш саг вусаргвац. Укхаза контексто, юхеллаттача дешаша, класс, гойтача деша хьалхенаша къоастаду дош, цун маІан.

«Аь» яхача алапана метта **«я»** язде деза, яхаш ба цхьабараш.

ГІалгІашта юкъе, кхыча советски къамашта юкъе санна, шерра яьржай двуязычи, вешта аьлча, эрсийи гІалгІайи ши мотт хов. Нагахьа коравоагІаргвац водика эрсий мотт ца ховш гІалгІа. Эрсий грамота ховш болчарна дика хов, цу метта **«я»** яхача алапа функци. Цо цхьаццанахьа ши оаз **«йа»** хьагойт **(яма, твоя, объявить),** хІаьта мукъаза оазан тІехьа нийслой, из мукъаза оаз кІаьда хилари, кхы **(а)**-и хьагойт **(мясо, дядя).** ГІалгІай йоазон цу алапа хьалхара функци хьанийцай (ялх, яц), шоллагІаяр — ийцаяц. Хьожаргда вай, шоайла тара хозаш долча эрсийн, гІалгІайн шин дешага: **мял — маьл.** ДІаоалаш тара дале а, фонемай лоаттам, цаІ бац цар: эрсий кІаьда **м—а—л,** гІалгІай **м-аь-л.** Магарра, цу дешай овлан мукъа оаз цаІ яц, цудухьа уж цхьан алапаца дІаязъе йиш яц.

Цул совгІа, **«аь»**-на метта **«я»** яздой, двуязычни болча дешархошта зулам даргда цох, хІана аьлча, **(аь)** мел хозача **«я»** яздой, **«ж», «ш», «ц», «ч»** яхача алапашта тІехьа а увттаде дезаргда **«я» («шаьра»** метта **«шяра», «чкъаьра»** метта **«чкъяра»** и, кх. дІ.). ХІаьта эрсий метта цу мукъаза оазашта тІехьа цІаккха а **«я»** язде йиш яц.

Лоацца аьлча **«аь»** - на метте **«я»** яздой, гІалгІай графика Іилман лерда тІара а йоакх, дешархошта билингваьшта боккха хьовзам а бу.

М. Вышегуровна «бакъахьа хет **(кІ)** яха оаз (кІома, кІормаш) **«къ»** яхача алапаца язйича, **(къ)** яхар — **«кІ»** — ца язйича **(къормац, кІонах** — М. Вышегурова масалаш). Фу лу цу хувцамо? **«І»** тІатохарца дІаязъеш йола е мукъаза оазаш **кІ, пІ, тІ, цІ, чІ,** смычногортанни я. Царех **«кІ»** дІадаккха эшац.

Нийса лув І. Кодзоев: **(й)** мел хозача, из Іоязде деза яхаш; гІалгІай метта грамматически классаш хьагойташ йиъ оаз я: **(в), (б), (д), (й).** Уж хьалхара кхоъ санна, тІехьара **(й)** а белгалъяьккха хила еза хьахозача **(й)** увттадича, къоастора хьаракех **(ь, ъ)** йола правило а эшацар, цхьа тамашийна шолха алап **«яь»** а дІадоалар, йоазув логичнегІеи грамотнегІеи а хулар. **(И)** яха алап доаггІача цалеладар бахьан долаш цхьан деша формаш тайп-тайпара дІаязъю вай: **яла - йоалйаьлар** (хьажал). **йала (йоалйаьлар), йинга-юг (йинга-йуг) ела - йийлар (йиела - йийлар).** Теоретически нийсагІа, практически аттагІа да скобкашка яздаьр.

ГІалгІай метта учебникашка, словарашка хьежача, алфавита юкъе корорг-дац «ы» яха алап, хІаьта а массейтта дешаца язду из алап, масала: кхы, ды (конь).

ГІалгІай фонетически оттамата хьежача из алап эшаш дац. Цхьаццa йолча фонетически позицешка нийсъелча, «лоаца **(а)**, лоаца **(и)** кхы а лоацъеле **«ы»**-на тараерз. Из **«ы»**-на таралеста саз фонема яц. из цун вариант, оттенок я, оазий хувцамаш бахьан долаш хьахулаш а я из. Из тара я эрсий метта чІоагІача мукъаза оазан тІехьа заударики позицешка хозача редуцированни оаза транскрипци **(коротко, кортъкъ).** Хозашехьа, эрсий метта а язълц из оаз, сазан вариант ца язъеш, фонема ше язъю дІа. ГІалгІай метта а ше йоагІа фонема оттае еза, цун вариант ца а оттаеш: **са дог, са уйла, алац, гац.** Е оазан вариант, из мел хозача, вай увттае доале, дукха моттигаш корайсагІаргья вайна **(дитта, дила, диста, дирст, сискал, и. кх. дІ.).**

Кхы, ды яха дешаш къоастаде дезац, ужаш а **кхи, ди** аьнна яздича бакъахьа хургда.

Вай дийцачунах керттерадар белгалдаккха вай:

1. ДІаьха (а), лоаца (а) белгалдаккха деза. Укхаза З. Мальсагова оттаяь традици юха меттаоттае еза (а-«а»-нах дІахетта «е»).

2. «Й» мел хозача, язде деза.

3. (Ы) яха фонема гІалгІай метта яц, цудухьа из алап эшаш дац.

4. Фонетически позицеш бахьан долаш деша формашка нийслуш дола оазай хувцамаш йоазон тІа даха йиш яц.

Орфографех лаьца материалаш тІехьа тІайоагІача номерашка ювцаргья вай.

Р. АХРИЕВА,
Ф. ОЗДОЕВА,
ЧИГУ доценташ.

* Монофтонгаш (у), (е) гІалгІай метта даим лоаца хул.

«КІай халаташ дувха нах» Иштта оал медицински болхлоех. МоллагІа маьже лазаяьлча сиха лох вай массане а царга бода никъ, хІаьта гІо дара, хІара сага атто е кийча а ба уж.

ШоллагІа шу да № 9 йолча Грозненски городской больнице къона мехкарий Дахаева Лэйса, Хашегульгова Тамара, Тангиева Хьава, иштта кхыбараш болх беш бола.

Институте Іомадаьр тоъаш дац мехкараша, цудухьа каст-каста дагабувл уж балха йоккха говзал йолча лоращца. Царех ба кардиологе отделене 13 шера болх беш йола Осмаева Ламара, укх больнице 1967 шера балха ена Товсултанова Раиса Шамхановна, 25 шера болх беш йола Шестополько Людмила Алексеевна. ХІаьта царна массанена керте латташ я республике цІи хеза йола кардиолог, йоккха специалист Песковская Нина Ивановна. Цо хьинаре хьийгача къин беза мах беш Н. Песковскаяна сийнай Октябрьски Революце орден, хІаьта дукха я цунна тийнна Сийлен грамоташ, маьхера совгІаташ. Дукхача шерашка кхоачашду цо хьехамча декхараш а.

СУРТА ТІА: Н. Песковская (аьрдехьара кхоалагІъяр) дагайоалаш я ший новкъосташца (аьрдехьара аьттехьа) Р. Товсултановаца, Л. Дахаеваца, Т. Хашегульговаца, Л. Шестополькаца, Х. Тангиеваца, Л. Осмаеваца.

Р. АУШЕВА сурт.

Сийлахь-йоккхача Коталон 40 шу дузаш

КЪОНАХЧАЛА КИНОУРОКАШ

Укх шера 9-ча Мае дерригача советски халкъо дездергда Сийлахь-боккхача Даймехка тІем тІа Котало яьккха 40 шу дизар. Вай республикерча кино болхлоша хьйнаре дакъа лоац цу денга кийчлуча. Из болх дикагІа вІаштІехьбаьккхаб Шалински района киносета дирекце.

«ТІаккувча ноахалашта турпалий цІераш йовзийта декхарийла да вай» яха дешаш кагирхошта тІема-патриотически кхетам балара балха бола Шалински киноболхлой девиз а хинна дІаэттад. Советски сага-тІемахочун сурт-сибат, фашизм эшаеча цунна карагІдаьнар кІоаргагІа а массайолча оагІорахьара а дувцаш дола фильмаш гойтилгеи царна пропаганда елгеи керттерча декхарех цаІ лоархІ тахан дирекце.

— Цу лентаща беш бола болх творчески, керда формаш лехаш бу оаха, — йоах киносета директора М. Бибулатова.

ТІема-патриотически тематикагІа дола киноцІейши фестивалаши каст-каста чакхъяхар — къонахчала урокаш, социалистически Даьхе лоральрий сийдола гІулакхаш диц ца долийташ хилар да.

Дукха ха йоацаш Шалински районе хилар цу тематикагІа киносайре.

— Советски наьха къонача ноахалашта бола патриотически хьокхам — къонахчален эздий хиларен хьокхам а хинна даим латтаргда дунен цивилизаци моастагІчун кІалхара яьккхача халкъа денал, — яхача дешаща дІадоладир зрителашца ший хинна къамаьл Советски Союза Турпала А. Д. Иодиса. Ший тІема новкъостех цо дийцар бакъдеш дар Сийлахь - боккхача Даймехка тІем тІа советски наха хьахьекха майрали къонахчали дувцаш дола документальни кадраш. Киносайре чакхъяьлар «ДІайха лоа» яха картина гойтарца.

ДІадахача шера районе иштта хилар «Уж даим вай деганка латтаргба» яха киносайре. Цига дакъа лоацаш бар тІема ветеранаш Г. С. Болтаев, А. Д. Иодис, В. И. Филькин, М. Гайсуркаев. Цар дагалувцамашца цхьана цига гойтар художественнии документальнии фильмай фрагменташ.

Шалински районе г. Аргунерча «Чебурашка» яхача школьни кинотеатре хиннача «БІаьшераш даьлча а диц ма лелаш» яхача киносайрене вІашагІкхийттараща пионераша дийцар «Поиск» яхача группа балхах.

Уж еррига мероприятеш лакхача нравственностеи Даьхенна мутІахьа ихларен урокаш а хинна дІаэттай кагирхошта.

— ТІема шерашка хиннар пун доакъошхоша дийца ца Іеш, кинолентага гІолла беращта бІаргагуш хилча тІакхувча ноахалаша уж событеш дикагІа кхетаергья. Цудухьа боккха лоархІам болаш ба цу хьакъехьара кинос бу болх, — йоах Аргунерча пионерий ЦІен директора З. Дудуркаевас.

Цудухьа киноустановкай репертуар оттаеча хана Шалински киносета кулгалхоша эггара чІоагІагІа терко тІаухийт берий ханашка хьежжа, тІема-патриотически картинаш гойтара.

Бахархошта тІема-патриотически кхетам балара болх Шалински кинофикатораша тІема ветераний районни советаца, райвоенкоматаца, ДОСААФ-а организацецца айхха бувзам болаш лелабу. Массови мероприятешка каст-каста баьхке Советски Эскара бІухой а хул.

Киносета дирекце къаьстта теркам тІаухийт допризывникашца беча балха. Дуккхача шерашка районе болх беш я «Хургвола бІухо» яха киноклуб. Цун керттера декхараш да кагирхой эскаре гІулакх де бахийта кийчбелга. ТІема низий мугІарашка болхаш бола ше кхебаьраш клубо торжественни хьале накъабоах.

Районе традици а хинна дІаэттад, тІема-патриотически темагІа фестивалаш чакхйоахилга. Масала, «Легендарнии эшалургйоацаши яр» «Котбаьннараш», «Цхьаккха а вицвеннавац, цхьаккха а дицденнадац», «Фаьлгах бакъдар де малхадаьнна да тхо», «Гуш йоацача фронта салтий» яха фестивалаш чакхъяьхар.

В. КОВАЛЕВА.

Оаха яздаьчун лерагІа

«ТХОНА ГІО ДЕРГДАР МАЛАВ?»

Иштта корта а болаш дар оаха 1985 шера 31 январе кенатеха Назрановски трикотажни фабрика болхлой письмо. Цу тІа цар хеттар:

— ЦІаккха а вІаштІехьдаргдолаш дий-хьогІ кхыча юрташкара хьатІауха болхлой ший ханнахьа хьаккхувларгбола гІулакх? Дукха болхлой ба Долакха-Юртара, ТІой-Юртара хьаухаш. Дог деларгдолча тайпара цкъа хьадоаладаьдац тхо Назрановски АТП водителаша».

Цу хаттараштa жоп луш Назрановски АТП директора Б. Барахоева язду: **«Бакъда письмо тІа дувцар. Болхлой дІа-са кхувлача автобусаш ца ухаш моттигаш хиннай.**

Инженерно - технически болхлой а водителаш а вІашагІа а теха, дийцад оаха «Назрань-Долаково» маршрутагІа трикотажни фабрика болхлой дІа-са кхувлаш автобусаш лелилга тоадар. ХІанз цу маршрутагІа ши автобус лел: ЛАЗ-и «Икарус-260»-и

Автотранспорто беча балха дикагІа тІахьожам лоаттабар духьа Назрановски трикотажни фабрика кулгалхошка дехар даьд оаха вахта дІа-са кхувлаш болча водителий путевой листаш тІа отметкаш елга.

Фабрика болхлой ший хан-ханнахьа дІа-са кхувлара тІахьожам лоаттабелга Іалашдеш ба АТП воккхагІвола диспетчер М. Гадиеви колонна начальник Р. Парчиеви».

ГРОЗНЕНСКИ МЕХКДАЬТТА ТЕХНИКУМО ХОАМ БУ

Кийчон курсашка деша дІачуэцаш хиларах.

Занятеш 15 марта денз 15 мае кхаччалца хургья.

Кийчон курсашка занятеш ю деша водаш хоаттача экзамений программага хьежжа эрсий меттахи математикахи лаьца. Занятеш ераш квалифицированни преподавателаш ба.

Деша воагІачо заявлени хьачулла еза.

КІиранди доацача дийнахьа хІара денна дІачуийю заявленеш Іуйрийна 10 сахьат даьлча денз делкъел тІехьагІа 4 сахьат даллалца.

Техникума адрес: Клара Цеткина ул., 14/53, № 222 йола аудитори.

БАХАЧА НАЬХА ТЕРКАМГА!

Паччахьалкхен страховане управлене дІахойт, лозадаь а лазарах а хьайба денна моттиг хуле а аьнна, юртий Советий хІара боахам дІаязбаьча книжкага Госстраха органаша ялх бутт а кхы тІех а ха яьннача доахана, шу а кхы тІех а ха яьннача говрий учет чакхйоаккхаш хилар.

Дагадохийт оаха, страховой моттиг нийсъелча хинна зе юхаметтаоттадергхилар, нагахьа санна денна хьайба юрта Совета боахамаш дІаяздеш долча книжка тІа а цунга хьежжа страхователий списка тІа а дІаяздаь дале.

ТЕЛЕВИДЕНИ

14 МАРТ

І ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.35 — «ТІема йІаьха версташ». Кхаь серех дола телевизионни художественни фильм. 2-гІа сери.
9.40 — «Къоначар кхоллам».
10.10 — «Атта хий». Телевизионни художественни фильм.
11.20 — «Кердадараш».
14.30 — «Кердадараш».
14.50 — «Юртара анайовхаш». Документальни фильмаш: «Сенна еза колхоза чарч», «Лаьттан лораю грамота», «ЖаІу».
15.50 — VII-ча Ерригсоюзни композиторий съезда концерт.
16.40 — «Кердадараш».
16.45 — «Шахматни школа», «Говзала урокаш».
17.15 — «...Ялхайтта шу даьннеи боккхагІеи».
18.00 — Миллионий ленински университет.
18.30 — «Сакъердаме нотkаш».
18.45 — «Тахан дунен тІа».
19.00 — «Содружество». Телевизионни журнал.
19.30 — «Московски классически балет» яхача Паччахьалкхен концертни ансамбла артистий концерт.
19.55 — Сийлахь-йоккхача Коталон 40 шу дизарга. «ТІема йІаьха версташ» яха кхо сери йола телевизионни художественни фильм. 3-гІа сери.
21.00 — «Ха».
21.35 — Сийлахь-йоккхача Коталон 40 шу дизарга. Вай уж наькъаш дицдалийта йиш яц. Поэзи. С. Смирнов.
22.00 — Хоккеях йола СССР чемпионат. «Сокол» — ЦСКА. 3-гІа период.
22.35 — «Тахан дунен тІа».

II ПРОГРАММА

8.00 — Іуйранара гимнастика.
8.15 — «Артемовске даьнха ши ди». Телевизионни документальни фильм.
8.35, 9.35 — В. В. Маяковский. «Тамашийна хиннар». 7-гІа класс.
9.05, 12.30 — Испански мотт.
10.05 — ПТУ дешархошта. Заман керттера чулоацам. («Капитализмагара социализмага доала ха» яхача темах).
10.35, 11.40 — Физика. 9-гІа класс. Полупроводникех пайда эцар.
11.05 — «Дезали школеи». Телевизионни журнал.
12.10 — Природоведени. 2-гІа класс. «Моаршал хьона, бІаьсти!»
13.00 — «Сеннеи миштеи Іомабу ПТУ». Механизаторий кадраш кийчъярах.
13.30 — «Художника сесага портрет». Субтитраш дола художественни фильм.
14.55 — «Кердадараш».
16.55 — «Евгений Вахтангов». Документальни фильм.
17.15 — «Спортивни Нохч-ГІалгІайче».
17.45 — Шоана хетар. «Вай кхоанара болхлой».
18.15 — «Нохч-ГІалгІайчен ди».
18.35 — КПСС XXVII съезда даха доагГІача тайпара наькъахара. «Яхье баьннаб бурувдеттараш» (нохчий меттала).
19.00 — Баскетбол. Л. Ронкетте кубок. Кхалнах. Финал. ЦСКА — БАТА (г. Виттербо, Итали).
19.40 — «Бийса дааьнъала хийла шун, бераш!»
19.55 — Баскетбол. Европейски чемпионий кубок. МаІа нах ЦСКА — «Цибона» (г. Загреб, СФРЮ).
20.30 — Электромузыкальни инструментий концертни ансамбла выступлени.
21.00 — «Ха».
21.35 — «Іан дехний ха» яхача телевизионни художественни фильма премьера. 1-гІа сери.
22.50 — «Кердадараш».

15 МАРТ

І ПРОГРАММА

8.00 — «Ха».
8.35 — «ТІема йІаьха версташ» яха кхо сери йола телевизионни художественни фильм. 3-гІа сери.
9.40 — «Эрсий гІинбухен иллеш».
10.10 — «Табунщики» яхача телевизионни документальни фильма премьера.
10.35 — Советски Союза Турпалца, Алма-Атински пограничний училища начальникаца инарал-лейтенантаца М. К. Мерцуловца школьникаш вІашагІкхетар.
11.20 — «Кердадараш».
14.30 — «Кердадараш».
14.50 — «Іилмани къахьегамеи барт». Документальни фильмаш»: «Отражения», «Лаьттагара дІадолалу шедар...», «Транспорт». Кхоанен белгалонаш».
15.40 — «Эрсий метта къамаьл».
16.10 — Подмосковьера агропромышленни комплекс.
16.40 — «Кердадараш».
16.45 — Еревански политехнически института камерни оркестра концерт.
17.00 — «Лаьттеи, сигалеи, форда тІеи».
17.30 — «Берашта оакхарех».
18.00 — М. Глинка — Йистелланза йола соната.
18.15 — «Мишта йІаьхъерггьл машинай ха».
18.45 — «Тахан дунен тІа».
19.00 — «Йоганн-Себастьян Бах». Композитор ваь 300 шу даларга.
19.45 — «Ши пареи цхьоли» яхача телевизионни художественни фильма премьера. О'Генри новеллех.
21.00 — «Ха».
21.35 — Союзий ЦІен Колонни залера композитора С. Туликова авторски сайре. Перерыв йолча хана (22.45) — «Тахан дунен тІа».
8.00 — Іуйранара гимнастика.
8.15 — «Летчика Нургалиева Іан гІулакхаш». Телевизионни документальни фильм.
8.35, 9.35 — Истори. 4-гІа класс. «Гатта, боккха мохк!»
9.05, 12.55 — Английски мотт. Хьеха 1-гІа шу.
10.05 — ПТУ дешархошта. Юкъара биологи. Кха хьувкъаш хургдолаш.
10.35, 11.40 — Истори. 7-гІа класс. Петр І-н цун реформаши.
11.05 — К. Кулиева поэзи.
12.10 — Природоведени. 3-гІа класс. Кавказа Іалам.
12.30 — Зоологи. 7-гІа класс. Шура юа дийнаташ.
13.25 — П. И. Чайковский. «Шера ханаш».
14.20 — «Драматургии театри». Л. Н. Толстой. «Дийна декъа».
15.05 — «Кердадараш».
17.00 — Киноальманах.
17.35 — «Коталон салтий». Кинопередача.
18.05 — Хьувкъам — 85. «Техника — нийча хилара линейка тІа». («Шалински» совхоз).
18.35 — «Нохч - ГІалгІайчен ди».
18.55 — Дальневосточни Паччахьалкхен эстрадни иллехалхара ансамбла концерт.
20.00 — «Бийса дааьнъала хийла, шун, бераш!» «Фика приключенеш». Мультфильм (ЧССР).
20.15 — Ритмически гимнастика.
20.45 — Московски областера г. Пушкинера Академически хора концерт.
21.00 — «Ха».
21.35 — «Іан дехний ха» яхача телевизионни художественни фильма премьера. 2-гІа сери.
22.45 — «Хохловна». Телевизионни документальни фильм.
23.00 — «Кердадараш».

РАДИО

14 МАРТ

І ПРОГРАММА

6.40 — Керда хоамаш (эрсий меттала).
6.45 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
6.50 — Керда хоамаш (гІалгІай меттала).
6.55 — Хоамаш. Хаоттамах бола хоам (эрсий меттала).
8.15 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор.
8.23 — «Сердало» газета обзор.
8.30 — Передачай программа (эрсий меттала).
8.33 — Передачай программа (гІалгІай меттала).
8.35 — Реклама (эрсий меттала).
8.40 — «Дего тІадилларца (гІалгІай меттала).
11.15 — Къамаьл ду районни радиос. Наурски районера передача (эрсий меттала).
11.30 — «Хьалъешйолча объекташка». № 5 йолча строительно-монтажни управленера йола передача (нохчий меттала).
11.45 — «Денна дош гІуллакхаца чІоагІду». Грозненски электро - механически заводера передача (эрсий меттала).
15.15 — Концерт (нохчий меттала).
17.15 — Передачай программа. Хаоттамах бола хоам (эрсий меттала).
17.16 — «Шоана, производстве хьалхле лелараща». Концерт (гІалгІай меттала).
18.00 — Керда хоамаш (эрсий меттала).
18.10 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 — Керда хоамаш (гІалгІай меттала).
18.30 — «Кхаш леладечар бІаьстен гІулакхаш» (гІалгІай меттала).
18.40 — «Унахцlено» яха радиожурнал (гІалгІай меттала).

УКВ

17.00 — «Ленин — Октябра штабе». Радиокомпозици.
17.34 — «Дункха тайп-тайпара таланташ».
18.34 — Халкъа къьнара иллеш.
19.18 — Нохч-ГІалгІай ашараш.

15 МАРТА

6.40 — Керда хоамаш (эрсий меттала).
6.45 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
6.50 — Керда хоамаш (гІалгІай меттала).
6.55 — Хоамаш. Хаоттамах бола хоам (эрсий меттала).
8.15 — «Грозненский рабочий» газета обзор.
8.23 — «Ленинан некъ» газета обзор.
8.30 — Передачай программа (эрсий меттала).
8.33 — Передачай программа (нохчий меттала).
8.36 — Нохч-ГІалгІай музыка концерт (нохчий меттала).
11.15 — «Іилмо производствана» (эрсий меттала).
11.30 — Музыка (нохчий меттала).
11.45 — «ДоттагІлен, вежарлен мотт!». Композици (гІалгІай меттала).
15.15 — «Сийлахь - йоккхача Коталон 40 шу дизарга. «Халкъа дагалоацаме» (нохчий меттала).
15.35 — Реклама (эрсий меттала).
17.15 — Передачай программа. Хаоттамах бола хоам (эрсий меттала).
17.16 — «ДоттагІий оазаш» (эрсий меттала).
17.31 — «Ще сийгаш» (гІалгІай меттала).
18.00 — Керда хоамаш (эрсий меттала).
18.10 — Керда хоамаш (нохчий меттала).
18.20 — Керда хоамаш (гІалгІай меттала).
18.30 — Техьабисарашка ийца интервью. «ХІана лохденнад шура яккхар?» (эрсий меттала).
18.40 — «Хьона, Даьхе, салтечун дог» (гІалгІай меттала).

УКВ

17.00 — Ю. Чичков. «Комсомол, хьа тешаме смена да тхо» яха музыкальни передача.
17.20 — Хьамсарча мехках дола иллеш.
17.35 — Къона оазаш. Концерт.
18.25 — «Илли» яхача ансамбла выступлени.

Тахан республике гІоллеи Грозней хувцалуш морхаш а йолаш, йоачан а йоацаш, къулбаседа - малхбузехьара 2 — 7 метр чІоагІа мух а хьекхаш хилеи фегара температура республике —3 +2, Грозне 0 градус йолаш хилеи тарлу.

Кхоана морхаш а йолаш; йоачан а йоацаш, цхьайолча моттигашка дохк а доаллаш, тайп-тайпарча оагІонашкахьара секунде 3 — 7 метр чІоагІа мух а хьекхаш хилеи фегара температура бийсана —6 —11, дийнахьа —4 +1 градус йолаш хилеи тарлу.

МЕТЕОСТАНЦИ.

КУЗНЕЧНИ ЖІОВНАШТА КЕРДА ЛАРД

Дукха ха йоацаш а тІехьа кхыметтел боккхийча специалисташа а йоахар, промышленни производствера кузнечни жІовнаш—из технически прогресса селханара ди да. Царна меттел прессаш йоагІаргья. Цхьабакъда, уж хабараш харцдир вахаро: жІовний лоархІам тахан лох ца баларал совгІа, кхы тІа а лакхлуш ба.

Цхьабакъда, ІотІаеттаяларца болх беш йолча цу тешамеча машинаша хьовзамаш а кІезига дац. Даим царех йоаллаши чІоагІа безаме йоацаши йола цар оагІув — вибраци.

Гонахьара моттиг эга ца яйтар, вибраце зуламеча ІотІкъамах лораяр дукха лаьрхха йолча лардаш тІа увттаю жІовнаш. Цхьабакъда, халахете а, лардаша массаза а баккхац аьттув, кхыметтел уж 18 метр кІоарга ехкан массехк эзар тонн езен яле а. ТІаккха а чакхмича доал из-м. Царех цхьаяраш йохкаш хилча 30 кубометрга кхоачаш безача маьха нажа хьу эш. ТІаккха жІовнех пюаех бодачул безагІа мах бода цкъаза цу тайпарча лардашка.

Вибраци дІа миитта йоаккхаргьяр? Из Іаткъаргйоацаш фу дергдар?

Вибраци ца ІаткъийтаргІа де дезар лаха аьнна чІоагІа оарцагІбаьлар дукха Іилманхой. Цу даькъе технически Іилмай кандидат Горьковски политехнически института кафедра заведующи Кошелев Валерий а. Духхьашха цо оттайир жІов, масала, автомобиль е машиннаькъа вагон а санна, кІаьдача подвескаш тІа, тІаккха лоадама хо ца луш дІаьлар вибраци.

Керда лардаш дерегІа а я, вибраци а хидийтац.

Пружинаш тІа латтача лардех хІанз пайда эц мехкарча ши бІаь совгІча заводо. Керда карагІдаьнна хІама доазол дехьа а кхаьчад. Цунах пайда эц Чехословакеи Вьетнамеи, Болгаре а Польше а.

Григорий ЗАХАРОВ. (АПН).

Редактор О. Б. ГАДАБОРШЕВ.

ТХА АДРЕС: 364907, г. Грозный, Маяковске, ул. 92. Телефонаш: редактора — 2-45-57; редактора заместитела — 2-85-07; бехктохкама секретара — 2-84-68; отделий: партийни вахара — 2-54-04; промышленностен транспортен — 2-65-01; юрта боахама — 2-47-84; культура — 2-64-75; письмой — 2-85-64; корректорске — 2-89-88.

НАШ АДРЕС: 364907, г. Грозный, ул. Маяковского, 92. Телефоны: редактора — 2-45-57; заместителя редактора — 2-85-07; ответственного секретаря — 2-84-68; отделов: партийной жизни — 2-54-04; промышленности и транспорта — 2-65-01; сельского хозяйства — 2-47-84; культуры — 2-64-75; писем — 2-85-64; корректорская — 2-89-88.

Газет арадувл шинареи, ереи, шоаттеи деношка

СФ00087. «Грозненский рабочий» издательства типографи, Маяковске, 92. Типография издательства «Грозненский рабочий», ул. Маяковского, 92. Заказ № 1203.